

MA

AKTIVISTA MŰVÉSZETI ÉS TÁRSADALMI FOLYÓIRAT

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
Budapest, IV. Váci-utca 11/b.

Szerkesztik:
KASSÁK LAJOS és UITZ BÉLA

Előfizetési ár Magyarországon:
Egy évre 60 K. félévre 30 K.

TARTALOM: Franz Marc: Rajz. / Kassák Lajos: Aktivizmus. / Kahána Mózes: Versek. / Barta Sándor: Út. / Wallerstein Róla: Babilon. / Mácsa János: A teljes színpad. / Uitz Béla: Festmények. / Szélpál Árpád: Versek. / Reiter Róbert: Versek. / Hercz György: Versek. / Enders Ervin: Vers. / Kádár Erzsébet: Vers. / Székely János: Vers. / Mihályi Ödön: Kasztricsék három változása. / Szántó Rezső: Carl Einstein és Senna Hoy verseiből. / Reiter Róbert: Marcel Martinet verseiből. / Kázmér Ernő: Maxim Gorkij. / Hevesy Iván: Tömegkultura — tömegművészet. / A Ma köréből.

IV

FRANZ MARC: RAJZ

4

ÁRA 3 KORONA

AKTIVIZMUS

(Felolvasás 1919. II. 20.)

Aktivizmus — új terminológia a mi társadalmi mozgalmunkban. Magyarra fordítva így értődne: közvetlen cselekvés. Én szeretném bővebb és átfogóbb jelentőséggel az elnyomott emberek, a csupán önmaga erejével megváltható nép spontán és végtelen forradalmi életvitelének magyarázni. Ezen a szélesen elgondolt fundámentumon alakult meg a budapesti aktivisták csoportja és ezzel a célirányossággal akarja tovább indítani mozgalmát a minden kormányformát és párt-diktatúrát elemésztő individuális forradalomért.

A kapitalisztikus termelési rend csődjével együtt a mai ember erkölcsi csődje is bekövetkezett. A világ ujjáépítésének csak egy megoldási lehetősége van a nemzetközi proletárforradalom át a gazdasági kommunizmus megteremtése. A kapitalisztikus társadalmi forma politikai kitartozása, az érdekcsoportok cégereinek újra átmázolása ma már kevés a termelő élet nekiindítására; az észszerű és valóban praktikus munka csakis a mai anarchiába veszett társadalom lerombolásával és a munka jogain épült szocialista társadalom felépítésével indulhat meg.

A világ megváltása tehát kétségtelenül a fellázadt proletáriátus erejére vár.

Világosabban mondva és a tény végeredményében az emberiség azon részére, melynek egyedüli életformája a folytonosan előbbre segítő akció, azokra a tömegekre, amelyekben kiölhetetlenül él a törvény, ami a földet mozgatta és a csillagokat vándoroltatja. Ez már nem csupán az öntudatos konkluzió eredménye, hanem a teremtésre jó erő forradalmas fölszabadulni akarása. Innen az igazság: az osztályos és egyetlen forradalom csak akkor lendülhet formába és csak akkor éri el diadalát, ha az már túl a hideg okfejtések és helyzetjavító eredmények spekulatív felértésén — a nép véréből és idegeiből robban ki, mint a mai keretek közé többé elhelyezkedni nem tudó energiatöbblet, mint a föltétlenül új formába kívánczása a megsejtett életmaximumnak. Ez a szocialista végcélért küzdő állandó akcióban álló forradalom.

Ami ezen a lendületen kívül esik, vagy ezt a cselekvést lépcsőfokosan segíti előre, merőben lokális érdek, taktikai kérdés, párharc — végeredményében klasszikus konzervativizmus. Ennek a lépcsőzetes forradalomba fejlődésnek az egészen öntudatlan gyomorlázadásokon túl első jelentős etapja a szociáldemokrácia. Es ebben a munkásság részére több mozgási lehetőséget teremtő, jobb megélhetést kiigyeskedő eleven-ségben meg is van ennek a tipikusan pártmozgalomnak kapunyitó érdeme, de ezután a kezdetleges munkabírása után már csak reakciót, sőt az akuttá vált forradalom kirobbanásakor, mint kispolgári szentimentalizmussal átitatott egyezkedő ideológia egyenesen ellenforradalmi tényezővé „okosodik” a cselekvő proletáriátussal szemben.

Nem vagyunk utópisták.

Mikor az új társadalom új emberét akarjuk megépíteni és ennek az építkezésnek a lehetőségéről beszélünk, soha sem feledjük el, hogy a szocialista végcél máról-holnapra meg nem valósítható. Ehhez a forra-

dalmasított proletáriátusnak nemcsak az életigényfejlődésig kellene eljutnia, hanem egész pszihikai összetevőinek kellene a jólesés bizonytalanságából, a másképp nem élhetés bizonyosságába átszületnie.

Az irányos forradalom egyenes vonalába stációk vannak állítva. Ilyen a szociáldemokrácia és a kommunizmus. A kettő között gyökerében semmi világszemléleti különbség nincs. Mindkettő csak taktikában különböző (ez azonban végzetes különbséget jelent) — harci eszköze a szocializmusnak, mint forradalmi világszemléletnek. Szociáldemokrácia vagy a gazdasági kommunizmus tehát nem végcél. Mindkettő csupán eszköz, de ebben a szerepében mindegyikük a maga erejével a maga idejében romboló és építő erő. És ezért van: ha mi, aktivisták azt valljuk is, hogy a burzsoá társadalmi rendet teljes egészében csakis a nép (a dolgozók) többségének spontán kirobbanó és az állandó permanenciát már kibíró forradalmi ereje döntheti meg — elfogadjuk és szükségesnek tartjuk a mai párharcokat.

A mi elgondolásunk szerint tehát a forradalom pártok, párharcok, mintegy fűtő injekciók nélkül belátható időn belül eredményhez nem vezethető. Pártok kellenek. Ebből következik, hogy nekünk, a tömeget összefogó kollektív individuumból harcoló kollektív individuumoknak a mai társadalmi forrongásokban szereplő pártok ellen és mellett állást is kell foglalnunk.

Engels 1847-ben ezt írta «Kommunizmus: a munkásosztály győzelméről szóló tanítás.» A kommunizmusnak ez a tudományos meghatározása máig valósággá realizálódott. Engels tudományos elmélete Oroszországban ma már gyakorlati élet. Marx és Engels tanítása tehát a forradalmasított proletáriátus diktatúráján át felvette az új élet, ha még vérvön kezdetleges is, de törvényszerűen bekövetkezett formáját s ha ez a forma még egyszer szét-török, az legkevésbé sem a bolsevisták «elhamarkodását, meggondatlanságát» a kommunizmus még időszerűtlenségét fogja bebizonyítani, hanem a többi szocialista pártok árukását a forradalmi proletáriátussal szemben.

A munkásság szempontjából minden tétovázó percért halálosan kár. Az ő részére elérkezett az óra a leszámoló cselekvésre. Igazuk van a Marxra hivatkozó szociáldemokratáknak, — hogy a kapitalizmus a jóslathoz híven ma nem akar a saját zsirjában megfulladni, a raktárak nincsenek telezsufolva árufelesleggel. De humanitással és áldemokráciával megfertőzött eszükkel megelégednek az ötesztendő világháborúval, amelyvel a militarista imperializmus éppen a felhalmozódó áru, a megkívánt idegen nyersanyag és a munkásság egyre hangosodó követeléseit akarta megoldani, s amelyek eredménye, ha pont ellenkező formában is a marxi jóslattal, a kapitalizmus csődjét, az imperializmus alá szervezett militarizmus felbomlását és az óriási munkanélküliséget eredményezte. A háború nem várt kifejlődésével nem várt rendet vágott a burzsoázia számításaiban. A mai kapitalisztikus rend, amely a proletáriátus éhségmunkaversenyén testesedett életnivót szabó hatalommá, elcsuszott a maga hibás spekulációján, s aki tegnap az életével eltette azt, ma neki kell életbe segíteni, ha maga is élni akar. A csődbejutott termelés megszülte a munkanélküliek mil-

lőit, azt a tömeget, akit most végzetesen (fordított állapot) neki az eddigi kizsákmányolónak kell kitartania s éppen ezért s most már a világproletáriátusnak semmi veszteni valója nem lehet az egyetlen életéért felvett harcban.

Passzivitásban állni tehát nem érdemes a proletáriátusnak, a kapitalizmussal egyezkedési alkut folytatnia pedig nem lehet, mert ez a saját életének eljátszását, a forradalom elárulását jelentené. Keletről megindult a cselekvés tűzvonal, amely nem nacionalista körforgás, nem csak az egy helyben mélyrefurás, hanem a tovább harapódzó tűz életlehetősége, amelybe az egész világ proletáriátusának bel kell lendülnie. Tény, hogy Kautsky skrupulusai ellenére is az orosz bolsevikiek a tiszta osztálytudat erejével a nemzetközi proletáriátus részére megadta a szemléltető oktatást. A munkásság felszabadulására mincenek más segítő erők a maga erejénél és más vezető ut, mint a diktatórikus osztályforradalom.

A bolsevisták «szemléltető oktatásával» végignézhethetjük a mai világváltozás összes etapjait, az első kaotikus éhséglázadásoktól kezdve Kerenszky demokráciával kovászoló és új cégeket eredményező áruálásán át egészen a bolsevisták merev egyvonalságba tudatosodott osztályforradalmáig, amely első stádiumában az elmélet igazságával és a cselekvés öntudatoságával megteremtette a munkásság legnagyobb álmát, a kommunizmust. S a mennyire az orosz forradalomban egyik oldalra a kommunista-párt igazságaihoz, úgy a másik oldalra a szociáldemokrata párt polgári érdekekbe rongyolódott elvakultságához is megadta a szemléltető oktatást.

Tudjuk, Oroszországban ki volt Kerenszky és hová vezetett az ő demagóg politikája. Mint a munkásság érdekeinek szóvivője került fórumra, az anarchikus nemzeti forradalmat lett volna hivatva a proletáriátus osztályforradalmává szervezni és megteremtette a fejtvesztett burzsoázia, az örökké reakciós bürokrácia és az indifferens lumpenproletárok ellenforradalmát. Politikájának igazságalapja a Kautsky-féle egyezkedő demokrácia volt. A végeredmény tehát csak az lehetett, ami nagyon hamar és végzetesen bekövetkezett.

A kapitalizmus és proletáriátus, mint elnyomó és elnyomott, megszületésük órájától kezdve mindig egyre öntudatosabban örök ellenségei egymásnak. Közöttük az ugynevezett emberi megértés alapján kiegyezés nem jöhet létre, mert mindkettő a maga jobb életéért verekedik a másik ellen. Így tehát nemcsak materiális érdekek, hanem szigorú, magukkal hozott pszichikai törvényszerűségek is látják egymás ellen. Életük felértett érdekében csak egy céljuk lehet: a másik végleges legyőzése. Aki egyeztetőnek közéjük áll, az a legjobb hiszeműséggel is csak a saját osztályárulójává zülhet. Ezen az alapon történt meg Oroszországban Kerenszky és Kornilov testvéresedése és a második német forradalom Spartacus-mozgalmainál Noske testvéresedése a fehér gárdával.

A szociálpatrióta tudósok által felállított «Demokrácia vagy Diktatura» problémája nem probléma. A gyakorlat alapján ma már nem kétsé-

ges, hogy a proletáriátus csakis önmaga erejéből a kapitalista rend teljes lerombolásával forradalmi uton, válthatja meg magát a tőke igája alól. Az igazi demokrácia csakis a gazdasági erők kiegyensúlyozásán épült új társadalom új emberének morális szabadságbirásából formálódhatik meg. A meddig törvény szigoruskodik s ameddig ez a törvény a közösség érdekében kell, hogy vétőt mondjon az egyén felett: addig csak az értelmetlenek vagy a rosszhiszemű demagógok beszélhetnek demokráciáról. Az igazi demokrácia kezdetét csakis a többség erőtudata adhatja meg az emberiségnek.

Az érzelmes Kautsky által szentesített mai demokrácia az elnyomó kisebbség kényszerjósága az elnyomott többség iránt. Indítója nem az erő főlénye, hanem a gyöngeség felismerése volt. Hivatása nem az egyenlőség megteremtése, hanem az osztályállapot továbbéltetése. A kapitalizmust új alapokhoz segítő, a munkásságot vaksággal verő. Lehetőségeket adó fétis, aki lehetőségeket szerel le. Sokat hangoztatott jelszavához tehát, hogy «egyenlőség», semmi köze. Egyszerű beruházási tételt a modern burzsoázia főkönyvében. Amüt elveszték a révén, bejön a vámon.

Mélyjárati okoskodás. A modern kapitalizmus már évtizedek óta neki köszönhetette újabb és újabb rablási lehetőségeit.

Ez a demokrácia a proletáriátus számára nem az élethez vezető utat, hanem az acélfogakkal felszerelt halálcspadát jelentí. Az a párt tehát, amelyik továbbra is ezen az uton akarná vezetni a munkásságot a világ átforgalmazásánál eljárta szerepét s tudatosan vagy öntudatlanul az osztályforradalom árulója lesz. Mert ami tegnap még szükséges jó volt, az mára tarthatatlan rosszává avasodott. Tény, hogy a merőben gyomorkérdéses szocialista mozgalmak megindulásától egészen a világháboru eredményezte emberibb életre döbbenésig ez a kisebbség kényszerdemokráciája szükséges eszköz volt a proletáriátus harcához. Ma már azonban irtózatoss kerékkötő s mint valami bolondító démon nyálábolja át az elnyomott emberiség esztét. A szociáldemokraták azt mondták, hogy ez a demokrácia tette lehetővé a munkásság szervezkedését és egyre inkább közeledhetését a baromi sorsból az emberi nivóhoz. Ez igaz, de ugyan akkor igaz az is, hogy ezt a demokratikus folyamatot nem az elnyomók jószívűsége, hanem az elnyomottak egyre öntudatosabbá és aktívabbá vált felszabadulni akarása indította el és kényszerítette általa mind tágabbá és tágabbá magán a kapitalizmus fojtogató markát. És igaz az is, hogy ebben a demokráciáért folyó harcban, amelynek gyökérből mégis csak gazdasági rugói voltak, a politika terén pedig teljesen hozzá hasonultak a burzsoázia politikai életformájához. Amennyi materiális eredményt sikerült az ellenfél ugynevezett «humanizmusából» kipréselniök ennek az áldemokráciának a felnemismerése miatt ugyanannyit elvesztettek a saját forradalmi karakterükből. Mielőtt még ráeszméltek volna, valami erőt és akaratot evő vadházasságra zültek össze azokkal akik ellen, mint fellázadt rabszolgák indultak el

valamikor. A burzsoázia taktikája, amelyvel önkényes átengedésnek tudta elfogadtatni azt, amit a másik egyre növekvő osztályereje kényszerített ki belőle, nagyszerűen bevált.

A konkluzió világos: a szociáldemokrata pártot, mint fűtő és világítóerőt az osztálytudatos proletáriátus forradalmából a burzsoázia «demokráciája» szerezte ki. Annak a nemzetközi világmunkásságnak nagy részével, akit a szociáldemokrata pártok vezettek el a kispolgári igényességig, a világháború ötesztendő szenvedtetése átértékelte elkendőzött osztályhelyzetét, megértette vele, ha valóban emberi életet akar magának, azt nem az időnkénti munkabért megjavító lázadásokkal, hanem egyedül a saját erejével és akaratával fűtött osztályforradalommal teremtheti meg.

Az elnyomók és elnyomottak között az októberi orosz forradalommal új eszközökkel új harc kezdődött. Ebben a harcban a vezetőszeret a szociáldemokrata párttól a kommunista párt ragadta magához és harci jelszónak az egyezkedő demokrácia helyett a hatalmi diktatura került a vörös zászlóra.

Az új harc az első tiszta proletárforradalmi akcióba lendülését jelenti. Kisebbség harca a többség ellen, de ez a többség nem a burzsoázia többsége. Egy erősen heterogén tábor, amelynek erejét nem a hatalmára eszmélt elnyomók, hanem a demokrácia frázisaival félrevezetett elnyomottak teszik ki. A kommunista párt utja a harc összében épp ezért sokkal több emberáldozatot fog felelni, mint amennyit a szociáldemokrata párt utja evett fel. A szociáldemokrata párt csupán a maga bőrért mindenek felett védő kapitalizmussal áll szemben, a kommunista párt forradalmi munkástáborának legerősebb ellenfele az elkispolgárisodott munkásság, akinek elméletben és gyakorlatban egyenlő fegyverei vannak a makacsul feltörekvőkkel. Látszólag tehát ez a harc elsősorban nem is az elnyomók és elnyomottak, hanem kizárólag az utóbbi tömeg jobb és balszárnyának egymás elleni harca. Testvérháború, amíg az egyetlen és közös ellenség a rabszolgák egyrésztének védelme alatt végső erőfeszítéssel szervezkedik az egymásnak esett munkásság egyenlő letörésére. Ha azonban ennek a testvérharcnak megindítóját keressük, eljöttében a szociáldemokrata párt sirámaival, aki a harc felidézését a kommunista párt egységet bontó fellépésében látja, mi éppen a szociáldemokraták árulásában, a munkásosztály érdekeinek a kapitalizmus érdekeiért való feláldozásában tudjuk. A proletáriátus egységében valóban megtörtént a szakadás. De ezt a szakadást nem a kommunisták ugynevezett tévútra bolondulása, hanem a szociáldemokraták kátyuba üledése teremtette meg. A proletáriátus utja a forradalom. A munkásság egy része minden rosszulneveltsége dacára is újból fehszerte és jární kívánja ezt az utat egészen a célja beéréséig. A győzelem azé lesz, akié a bizonyítható igazság. — A szociáldemokrata pártnak ezekre a vádaskodásaira is megadta a félremagyarázhatatlan választ az orosz bolsevisták győzelme és nálunk a proletárdiktatura felállítása. Az ő osztályigazságukba halt bele Csernov és Cere-

telli burzsoá demokráciája és ugyancsak a bolsevisták osztályigazságán épült fel Lenin és Trockij kommunizmusa. S ez az elméletnek gyakorlattal bebizonyítása nem egyetlen sajátos ország és nép sajátos lehetősége. Övék, mint a kezdőké és példaadó győzőké a babér, de tudjuk, mintegy történelmi kényszerből egész Európában «kitört a bolsevik veszedelem». Marx írja a kommunista kiáltványban: «Reszkessenek az uralkodó osztályok egy kommunista forradalomtól». Mert: «A proletároknak a társadalmi rendben láncikon kívül nincs mit elveszteniök. De nyerhetnek cserébe egy egész világot.»

Keltről elindult a proletárforradalom tüzlavinája, hogy vörösbe gyujtsa a világot s ma már egy lépéssel a német, angol és olasz munkásság előtt a mi világváltoztató akaratunk is benne tisztul a tűzben.

Nincs megállás.

A szociáldemokrata párt kiverekedte a proletáriátus szervezkedési lehetőségét s ezzel a magára talált erővel a kommunista párt megteremtte a szocialista végcél alapját, a gazdasági kommunizmust. Ez a teremtő munka a legszigorúbb értelemben vett forradalmi cselekvés. Utja romboláson vezet keresztül. Első produktív eredménye a proletárdiktatura. A történelmi fejlődés szerint diktatura nélkül osztályok harca el nem képzelhető. A diktatura nem cél, hanem az öntudatos előretörés eredménye, amely mindenkor, mint nélkülözhetetlen gát állt fel az ellenfél újra és újra összeszervezkedni próbáló reakciója ellen. Ezért a magukat kiélt osztályok és hivatásukat beteljesített pártok elrémülése az ujonnan feltörekvő erők diktaturája ellen. Nekünk, aktivistáknak, semmi kétségünk a proletárdiktatura szükségessége felől. Azonban már itt ki kell hangsúlyoznunk, hogy a reakcióval essentétes nézőpontból nekünk is megvan a kritikát adó és agitativ véleményünk minden diktaturáról és így a proletárdiktaturáról is. Mert úgy mint minden önérdékből fellátott hatalmi formának (és minden hatalmi forma, ha az nem is egyesek, hanem egész embercsoportok látszólag feltétlen érdekeit védi is — öncélú törvényszék) ennek is megvan a veszedelmes kétélűsége. Megszületik a reakció ellen és egy bizonyos idő múlva ellene reakciósoodik a forradalomnak. Mi tehát jobbra és balra egyszerre értékeljük a diktaturát. Jobbfelé erősítő kritikával vele akarunk harcolni a reakció ellen, balfelé a meghaladást követelő agitációval ellene harcolunk a már nem egy osztályt segítő, de a gazdasági kérdéseit megoldott emberiség individualis forradalmáért.

A diktatura kell. Ez az erő első dokumentuma, s mert egyben ez a pártharc életre szentesítője és sirbadöntője. Ma egy új, az eddig legtöbbit akaró párt fiatalságával élünk együtt. A proletárság ma csakis ettől a párttól várhatja a gazdasági és politikai mozgalom célirányos vezetését és csakis ez a mozgalom oldhatja meg a gazdasági kérdés végső problémáit. Eddig a pontig hiszünk is forradalmi hivatásában. Ezen a munkatelményen túl azonban, valljuk, amint minden párt, úgy ez is reakcióba «józanodik» a forra-

dalommal szemben. Ez törvény. A szociáldemokrata párt az államhatalmat az uralkodó egyember kezéből átmentette a polgári köztársaság kezébe; a kommunista párt ma hivatva van ugyanennek a hatalmi formának teljes megsemmisítésére és a felelőtlen parlament helyett a proletárság tanácsainak felállítására.

Amit itt mi hangsúlyozni akarunk, az az, hogy végeredményében a gazdasági harcra túl az utóbbi mozgalom is mint pártmozgalom a kormány hatalomért csinál politikát, hogy az ő szovjetideáljuk is a forradalom szempontjából egy konzervatív hatalmi szervet jelent, nemcsak a jobboldali ellenforradalom, hanem a továbbélni akaró baloldali forradalommal szemben is. A forradalmakat mindig a pillanatokra feleszmélt nép csinálja, ebben a munkában a pártok, mint vezetőség csak az erők összeszervezését és az összeszervezett erők irányítását vállalják és tudják beteljesíteni. Ennyiben szükségesek és aktív tényezők az életben, ezen a körön kívül passzívvá válnak, s mint a haladás legveszedelmesebb kerékkötői nőnek általánosuló megelégedéssé. Történelmi alapon mondjuk, ahogy egy ponton túl a szociáldemokrata párt ne tovább-ot kiált a munkásság felé, egy eredményponton túl a kommunista párt is ugyan ezt fogja kiáltani a forradalmas emberiség felé.

A pártok forradalma még nem a nagy univerzális élet megkivánásának forradalma. A pártoknak, a legtöbbet akarónak is hatalmi érdekeik vannak és ezeknek az érdekeknek a beérésekor mintegy a burzsoá megelégedés alapján biztosítani akarják a forradalom eredményeit, — és ez az egyensúlykezes és az eredmények kihasználásához, a pártok életének befejezését jelenti. Azét az életét, amely a forradalmárok diktatura elleni lázadással kezdődik és a forradalom elleni diktatura megteremtésével hal meg.

Az élet érdemessége a pártok spekulatív forradalmán túl tehát a létezés forradalmának vég nélküliségében van.

Ez a forradalom a tudatosodó élet forradalma és túl a gazdasági és politikai harcokon az ember önmagára találásáért harcol.

És ezzel az értelmi meghatározással a nagyon sokak által végcélnak vallott kommunizmuson, mint a legközelebbi fejlődési stáción, a szocialista ideál egyetlen reális fundamentumán túl, mi magát az alig körülhatárolható végcélt, a lelkében ujjászülött embert zászlózzuk a forradalom elé. Nem akarunk félreértetni: ez az akciónk nem a gazdasági földszint megteremtésére koncentrált erők megbontását, hanem ezeknek az erőknek alanyi magukra használásához segítségét jelenti.

A gazdasági kényszer forradalma égjen le az elmerült lélekig, amelynek feleszmélésével az új ember lép bele a világba.

Nem csak a megélhetést akarjuk, hanem magát a felismert életet is.

Ennek a munkának az elvégzése azonban már több erőt kíván a pártagitátor injekciózó jelszavainál. Ez a módszer a megagitált tömegeknek vagy egvének csak a füléhez, szeméhez szól a fizikum életője, vagyis a gyomor érdekében. Mun-

kájának eredménye közvetlenül látható, mert 90 százaléknnyira a világ külső képének megváltoztatásában nyilvánul meg. Az általa fellázított ember, ha másképp nem megy, bő véraldozattal megváltoztatja a társadalom gazdasági és politikai berendezkedését, a millió más lesz körülötte, de maga az ember és legközelebbi hozzátartozóival eddig fennált viszonya változatlanul és sok esetben még jobban a szokásokba makacsodva, a régiiben marad. Ezek az emberek harcra indítottak, megértik osztályhelyzetük parancsát, de hátukon az apjuk hullájával, ölükben a gyerekük hasznavehetlenségével, elnevelt lelkükben a burzsoámorál minden aligazságával sohasem érhetnek a legérdemesebb célba, a maradék nélkül felélhető életbe. Mert efelé az élet felé már nem a szomszéd tanácsa vezeti az embereket, hanem a feleszmélt lélek, egy belső kényszer, amely szétrugta a rákényszerített egyensúlyt és helyébe önmaga egyensúlyának megkeresésére indult. Egész lényével a felé a cél felé verekszi magát, amelyről tudva tudja, hogy soha be nem érhető. De nem törődik vele, felveszi az akciót. Mert tudja, hogy egyedül ez az akció, ami az életnek és halálnak értelmet ad.

A kommunista párttal egyértelműen segített gazdasági forradalom után ennek a forradalomnak az előkészítésére és állandó mozgásban tartása minden párttól többet akarása a mi aktivista csoportunk legfelsőbb munkaprogramja.

Nem elég a harc az igából felszabadítandó testért, ugyanakkor induljon meg a harc az ugyan-csakugy igába szorított lélek felszabadításáért is.

De amint a mai gazdasági helyzet csak a burzsoá kapitalista társadalmi rend teljes lerombolásával szervezhető át a munkakötelezettség és a javakból egyenlően részesedés elvével élő szocialista rendbe, ugyanugy csakis a mai burzsoá morál teljes lerombolásával s az antiburzsoá morál felépítésével érhet el a gazdaságilag felszabadult ember önmagában is a teljes felszabaduláshoz.

Ennek az igazságnak a felismerésével végigmegyünk a történelem analízisén és nyilvánvaló, hogy a legteljesebb élet igénylésével szükségessé vált egy mélyebben járó agitativ erő megszerzése is. A forradalmat előkészítők szerepében ezen a ponton a kutató tudomány, az irodalom, képzőművészet, zene egyenként és együtt a világszemléletes művészetek is helyet kernek. Sokan ezt a megfogalmazásomat tendenciával vagy a művészet hatóerejének fel nem ismeréséből eredően könnyen félremagyarázhatják. És ezek az urak a művészet forradalmasító erejének és újembert alkotó hivatásának tagadására könnyen verbuválhatnak maguk köré táborot. De mi történelmi alapon eléjük mondjuk, hogy a burzsoá társadalmi rend egyik legerősebb alátámasztója a gerinctelen, magát eladott művészet volt. Ő lopta bele a modern rab-szolga pszichéjébe az elnyomó osztály embertelen morálját, nagyrészen ő volt az éhbéért igába gyámoltalanító, ő volt a militarizmusha bolondító. Ez igaz, mert ennek a gyakorlati példáját láttuk és látjuk, milliók éltek vele, mint narkotikummal az élétszenvedések ellen és élnek vele ugyanugy

ma is. De ha igaz az, hogy a l'art pour l'art művészetnek ereje van a gazdasági forradalom hátráltatásához, annak is igaznak kell lennie, hogy az új, világszemléletes művészetnek megvan a forradalmasító ereje. Ha tökéletlen, de mégis eredményt felmutató példa kell ennek az igazságnak az igazolására — ez irányban is tekintünk Oroszország felé.

Támadóinkkal szemben joggal feltehetjük a kérdést: az általános emberrajongásban mért éppen Oroszországban ütötte fel először a fejét a forradalom? A világháború minden népet egyenlő mohósággal evett magába és mért nem az egészsükhöz civilizáltabb német, angol, olasz, vagy francia tömegek mondták ki először, hogy ne tovább a gonosz játékkal! Azok a kevesek, akik komolyan, mintegy másképp nem történésben hittek a világháborúból kitermelődő világforradalomban — nyugat felől várták a megváltást és egy napon világgá röpült, hogy keleten kigyultak a forradalom első máglyái.

Tudjuk, aránylag Oroszországban sem volt rosszabb a munkásság helyzete, mint a háborúban résztvevő többi államok munkásságáé. (A jó és rossz mindenre értelmezésben relatív: fokmérője az egyik vagy másik állapot elviselőjének öntudata) a halálos parancs ellen feszülő akarat rugóit tehát a reális gazdasági kényszeren túl valahol máshol kell keresnünk. Mi az orosz forradalomban a szenvedő nép egyrészenek bensejéből lobbanó tüzgyújtást látunk. Ez a forradalom az emberré eszmélés bizonyossága. Ennek a forradalomnak a megszületése már csak materiális formába robbanása volt a lelkekben végbement morális forradalomnak. Hogy ez más országban is ugyanígy megtörténhetett volna (hiszen látszatra minden nyugati állam kulturálisabb Oroszországnál) ez ellen az okoskodás ellen nem kell szóharccal bizonyítani, — mert tény, hogy nem történt meg. És Oroszország helyett például hozzánk is hiába jött volna Lenin és Trockij. Csinálni csak a lázadást lehet, a forradalom mélyre eresztett gyökerekből él. Hogy Lenin és Trockij nélkül mi lett volna a nélkülük is bizonyosan kirobbant forradalomból? nagyon valószínű, hogy nem több, egy tragikus letörésnél. Mert ők ennek az életmegkívánásnak az esze és ők voltak az anarchizmusra még éretlen anarchiának romboló és építőegységbe szervezői. Ők nem a forradalom kezdetét, hanem formába állását jelentik. Ő előttük már egy óriási munkamennyiség végeztetett el és ennek a fundamentumépítésnek évtizedeken át legszorgalmasabb munkásai az orosz művészek voltak.

Gondoljunk csak végig Turgenjev nihilizmusától Gorgij szocialista humanizmusáig és egy egész sereg író munkásságának fizikális eredményeképpen az egyéni terroron, a kétségbeesett öngyilkosságokon keresztül meglátjuk forradalomba indulni a fanatikus diákok és az igazját többé nem bíró városi munkást akiket ezeknek az írónak világszemléletes írásai vadítottak ki a burzsoá társadalom «rendjéből». A morális élet ilyen átalakulását eddig egyik nyugati állam népénél sem lehet kimutatni. A nyugati kultúra a világnak felelőtlen

osztálykulturája. Amíg nyugaton a formák divatosítása lényegesült a művészet főcéljává addig keleten a forma galantéria teljes elhanyagolásával a stilsztika és esztétika félredobásával minden valamire való tehetség a mondanivaló elmélyítésére törekedett. Az eredmény kézenfekvő.

Amíg egyik oldalon az ugynevezett művészet-tel megfertőzött lelkek egyre inkább tehetetlenségbe bódultak a tendenciózus burzsoázia maszlagaitól, addig a másik oldalon a kapitalizmus elnyomása alatt vergődő embereket elsősorban éppen a művészet eszméltette igazi forradalmárokká.

Hogy tehát a proletáriátus forradalma nyugat helyett keletről indult el és tartja magát az egész világot forrongásba mozdító diadallal, ez első sorban pszichológián magyarázandó. Megindulási okának és a fentartó erők teljes kifejlődésének alapjául nem csupán a jól felfogott gazdasági érdeket, sőt ennél határozottabban nagyobb jelentőségűnek tartjuk az orosz lélekben végbement morális forradalmat. És épp ezért az orosz forradalom állandósulása felől nincsenek kétségeink. Mert tudjuk, azok az erők, melyek ma forradalomba koncentrálódtak a társadalmi rend gazdasági és politikai megváltoztatásáért, ennek a célnak a beérése után forradalomba decentralizálódnak a minden államrenden felülkivánczó kollektív individu-umért.

Egészen más jövőjét látjuk azonban az orosz forradalom eredményeitől lángba kapott többi országok majdnem kizárólagosan gazdasági forradalmának.

Ezek a forradalmak tisztán gazdasági és politikai jellegűek és mintegy utána formálódásai a nagy orosz fennületeknek. Ezek a forradalmak jellemükben kaotikusak és sokkal könnyebben egyensúlyba maraszthatók a nagyrészt pszichikai indítékú oroszénál. Megvan erre is az igazoló példa. És hiába paposkodik Kautsky, hogy a bolsevizmusnak nincs meg az etikai létjogosultsága, mert a proletáriátus kisebbségét képviseli, s hogy nem mint osztály, hanem mint annak egy pártja erőszakolta ki maga részére az irányító hatalmat. Tény, hogy ezt a hatalmat kierőszakolta és ezzel behibonyította, hogy nála van az erő; az az erő, amely nem mindig a lelkek mennyiségéből, hanem olykor, mint most is, az akarat és öntudat kvalitatív summájából áll össze. Ez az akarat és öntudat a világháború legvadabb idejében teljesen magára hagyottan egy évszázadok óta összekovácsolt abszolutisztikus hatalmat tudott megbontani és visszajára fordítani, ahonnan a saját hatalma kezdődik. Az egy-két elszántan fanatikus prédikátoron kívül melyik háború államban ütötte fel magát ez az erő, amely tagadhatatlanul fizikálisan az egész világon megvolt.

Látjuk tehát a világ átalakulásának nem csupán gazdasági rugói vannak. Az a tűz materiális táplálója és az az időben kihasználható eredmény, de rajta túl még van a morális plusz, a forradalmas ember.

A tudomány és művészet megoldozottjai.

A magukat kereső minden eddigiből kiszakadtak.

A Kollektív Individuum.

S már ma kétségtelen, hogy a megindult és feltartóztathatatlan világforradalomban azok a népcsoportok fogják magukat praktikus értelemben a legmesszebbre verekedni, akiknél legtöbb lesz a lélekben forradalmi erő. A történelem mozdonyának ilyen fűtőire nálunk Magyarországon nagyon minimálisat ígértek a kilátások. Ennek a reménytelenségnek ismerjük történelmi hátterét. És épp ezért a gondolkozók előtt nem lehet értelmetlen, hogy az akvizizmus, amely a marxizmus alapjait a beérhetlent tartja végső céljának, minden reális eredmény legfontosabbjának a kommunizmust követeli, de ezzel a harcával egyidőben harcot kezd a kollektív individuumért is, akiben az állandó forradalom biztosítékát látja. Mi nem tudósok, hanem az életet felértékelő művészek vagyunk, s így eszünk és érzéseink kinyilatkoztatója a művészet. A forradalmat szolgáló praktikus munkamegosztás alapján részünkről a művészetünket tartjuk leg-
többet segítő eszköznek a nagy harcban és hiszünk ennek az új művészetnek újembert építésében, mint ahogyan hiszünk a tényre vált világszemléletes orosz művészet forradalmasító erejében.

És nem vagyunk egyedül.

Tul Henri Barbusse és Romain Rolland jóemberei pacifizmusban (akiknek jóhiszeműségében nincs okunk kétkedni, csupán a világváltozást meg nem értő humanizmusba izapadosásukat kell itt, mint meghaladott álláspontot és így a forradalomra nagymértékben káros passzivitást megbélyegeznünk) franciáknál a halálra ítélt, de okosan Svájcba mentett Henri Guilbeaux és a németeknél az első Spartakus-mozgalmak alatt bebörtönzött Franz Pfemfert írók körül ugyancsak megindult az aktivista művészek mozgalma.

Korán vagy már is elkészen? Vannak, akik a komolykodás maszkja alól ezt vagy azt mondják ellenünk. És mind a kettőnek, egyiknek az ellenforradalom, másinak a forradalom szempontjából igaz van.

Csupán azt nem veszik észre a mi kritikussaink, hogy mögöttünk és a most öntudatos szerveződő forradalom előtt a különböző művészi iskolák (futurizmus, kubizmus, expresszionizmus, szimultanizmus) megjelenésével már megmutatta magát egy még öntudatlan, anarchikus forradalom.

Ők csak az érzéseikkel rombolók, mi az eszünkben már rombolásunkkal egyidőben az építési lehetőségek első fundamentálói is vagyunk. Őnekik csak a miértjük, nekünk már a hová is megvan.

Ők rossznak érezték és tovább már nem bírták ki a burzsoá társadalom posványában nyomorodást, mi a magunkraeszméléssel az élthez vezető utakra is ráeszméltünk.

A lerongyolódott világot csakis a proletáriátus diktatórikus osztályforradalma lökheti új életvágányra. A burzsoá-kapitalista termelési rend összeomlását csakis a kommunizmus válthatja meg. A felelőtlen osztályparlamentet csakis a dolgozók Tanácsköztársasága követheti, mintegy első stációjaképpen a fölismélt emberek közösségének, a minden államformát tagadó kollektív individuumnak,

aki az állandó forradalomban éli ki magát. Mert a legteljesebb élet az akció.

Az aktivisták ma még kis csoportja ennek a morális forradalomnak tudatosítását és lendületben tartását hangsúlyozza ki minden mellékvágány nélküli céljával. És ennek a célbaérésnek szerintünk legmélyebb ható agitativ eszköze a kutató tudomány és az új világszemléletes művészet, amelyek, ha bármelyik párt is a maga célja érdekében megölte a forradalmat, elsőnek kiáltották ki, éljen a forradalom!

Kassák Lajos

ELVESZETTEK BIBLIÁJA

I.

Ma üdvözült lobbanója van a kaoszban és találkozója Anyag-apjával, Adámmal, Tűzzel az Elemi Embernek Nap-embernek

ma visszalázd minden agyvelő a kaoszba s némák az istenek.

láadásban, istenek némultában:

szabad-e emberszemekbe néznem, hol a szolidaritás fehér mérge uszik;

szabad-e osztályos ügyet vallnom, hol újra eszme-horizontok glóriájába foszlik a láadásom;

szabad-e elemet tagadnom, engemet a kaoszt, tagadnom, bálványt állitanom?!

S mégis:

szabad-e szabadnak lenni?!

Itt én kaosz, vajudó, elemi tusakodásom élem a kaotikus össel,
és mondom: többé nem jöhet isten.

nem szólhat hangot szolgálmodozók „emberek” jajdulása, mert minden hang az anyagé, ami az ember,

és nem mulhat el az én láadásom, mert az nem tud cserébe istenséget!

Az én láadásom az, hogy vagyok:
tudó anyag, Elemi Ember!

II.

Megindult valamikor valamiben a nagy tagadás

és én, aki tagadva születtem

és csak öntudat-gyümölcse vagyok a mindenkinek:
harcot csinálók a tagadás útján.

létezésemmel és minden agyporcikkámmal

a felszabadított és megtisztított anyagért harcolok,
a mi a Minden.

Társatok vagyok, de nékem nincs szeretetem:

csak a magam tudatában a ti öntudatokat hordozom,
és a harcom legyen a ti felébredétek,

Jertek az újra- és újra talpraálló istenség ellen
és ne felejtsetek egy percig is a tagadást: a tiszta
anyag szűz testéért, aki én, te ő vagyunk és az
egész világ.

Az élet: a szabad, a szűz létezés,
az anyag, mit százezer év embertelen istenségein
keresztül is az Ős kaoszból hoztam magammal,
hogy odalobbantsam a szemevesztett lelkek elé:
vagytok, vagyunk, vagytok és semmi
több!

Es mégis, én gyengébb vagyok a levegő-istennél, mert
belsőletem hiányzik az erőm
és nem láttam még úgy mint az enyémet: senki fel-
ébredését
és minden lépésem előtt ott terpeszkednek az isten-
vermek
és félnem kell a gondolatától
és harcolnom kell a tulajdon eszemmel,
magamnak kell megrugdalmom el-elbicsakló lábaimat;
és félnem kell, hogy fölham-tintám elárul!
társaim, ha soká jön a többiek ébredése: hiába
volt minden robbanásom az anyagért
és akkor elveszett újra az ember!

III.

Vissza ne nézz!

Az akarat facéron hányódott a dolgokon
s elringyósodott.
Elfolyatták az epédet, hogy oktalanul az aranygalléro-
kat szennyezzék be vele;
s ki itt állasz hosszú véres akarat kálváriáján,
fonák, friss ember:
felefény van a szemedben, ha visszanezel.

Ha megfogja inyedet már a vér s torkod eláll, fejed
kőnyul:
utolsó erőddel feszítsd akaróra elomposult agyad
és minden tagodban egyszer, még, magadért:
ököl legyél!

Ha elherdálták a lobbanásod', elszórták lábad s agyad
ébredt energiáját embermalom-lövészárkokon:
utolsó fényed a gyűlölet legyen!

A fákra nézz! Az égre! Sziklára!
A származásod ök; elcsavart, bekulturázott, anyagi jussod
s a célod is!

Most még ök hullatnak élet-anyagot elprostituíált
testedbe,
ők nyitják azúrra elhályogosodott szemeid:
de jössz már, ha utra állsz hosszú lázadással
s beérkezel.
Tagadás a jobbal — a ballal vér!
Tagadás — vér — vér — tagadás!

Az anyagért, ki te vagy magad!

Szemed az égnek áll s a hegyek kitérnek!

A sár fojtja beléd a te humanizmusos életedet,
ha visszanezel.

Kahána Mózes

ÚT

A tornyok és gyárkürtök mind a süketítő havazás
alá gőryedtek.

Ő volt az egyetlen ököl a csöndben, az időben
Ő, a férfi

Feltűrt gallérja feldobta a fejét.

A dolgok fölé. Legalább is úgy tetszett amint a
házak sorfalában hidbavágódott az árnyéka.

A szél.

Havat gépfegyverezett az arcába.

De szétlotta a villogó fogait.

Messze járt már a csámpás külvárosi utcáktól, s
nem, már nem hallotta, hogy az asszony az útána-
fuldoklás görcsében görgeti elébe a levegőt.

Nem!

Csak ment.

A könyvei fölé hajoltan ült. Az ablak előtt.

A házak kemény egységbe fogták a látást.

— Az asszony nincs.

Az ég: a töméntelenség kupolájává tavaszosodott
s most lassanként bekormozódott a láthatáron.

Dült a sötét.

Mindenki szaggatta magával a sötét husát.

Valaki a hegyeket szaggatta magával, a vizeket és a
felszökkenő hársfákat.

A kékséget.

És jött.

A két karja tartóztatlanul magábaette a vilá-
gosságot.

Őt is.

S kemény arcélei egy pillanatra belefolytak a sötét
tenyerébe.

A TEGNAP!

És az asszony izével telt meg az egész kitölthető.

Az út közepén ment.

Szűk volt a tér.

És a sikongó fejét néha felhajigálta a felhőkbe.

És a szájába görbitette az ujját, hogy rittyentőn
utánanyúljon a csillagoknak.

Az asszony elé!

Az asszony elé!!!

Az asszony a nagy udvaron fektült és a kövek
meg a csönd meg a sötét sirva dunyházták alá a mellük.

— Jaj! Asszony!

— Le a gyertyákkal!

Duhajon beléjük vert.

És a falak beledőltek a foghatatlanba.

És a tűz kialudt a hold röhejében.

— Én!!!

Asszonyom!

és az ég zuhogón leszakadt, amint nekitántorgott
a hóna alá került utcáknak

és nem tudta feicszerélni a kedvét a kedvével az
asszonyért, aki nincs s mégis ezer torzát szórta el
maga körül az ablakokban.

II.

A völgy.
 A két hegyoldal alája teknősödött. S feldobta.
 Naggyá. Széppé. Keményre. Ujjá!
 Asszony fityegett a karján. És beleolvastotta hangja
 ezüstjét a férfi felvidagt komorságába.
 Az Asszonyosodó Asszony volt. De beteges teste
 még néha alázatosan a férfi alá csuklott.
 Az öklei! A bálványok lyukasszeműségével tiszte-
 letre ríkiótták! De néha már szemem merle kacagni s
 akkor sejtelmes perspektívával szakadt fel a kedve.
 Holnap!
 Társ! Gondolkodó!
 Csak az öklei voltak fehérek és diónyiak s mind-
 untaian tenyérbenyíltak a Nevetés felé: a Nap.
 Bizony.
 Szétragyogott.
 És sárga terítőket dobált, valahol csak összepáro-
 sodott a férfi és asszony.
 És aztán vörös folyamként hőmpölygött az éj-
 szaka elé.
 Éjjel.
 Ültek egymás mellett a völgyben s egyszer csak
 így szólt:
 — Mutasd felém a könyveidből való éned.
 — Elég volt!
 — A könyveidet!
 — A könyveidet!
 — Ember!!!
 És eldobta a him kezeit.
 Düh.
 Én!
 Én is!!!
 A szemei gyujtón tükröztek. Kívánatosabb volt
 mint valaha.
 És érte nyúlt. Tűz sercent.
 — A melledet!
 És megharapta. A fehér nyakán.
 És megharapta. És felfalta.
 Az asszonyt, aki ép fel akart tápázkodni a pincék
 és konyhák sokszögéből: a teremtésig.

III.

A terem.
 Ferdére csökrozott ivlámpa fonalat szőtt minden
 irányban.
 Az asszonyok. Már szemüvegnélküliek és jóhusiak.
 A férfi beszélt.
 De már nem a falánság vályuján siklott a szó az
 eszükre.
 ... hideg, intellektuális társadalmunkban a meg-
 bontó és jelző ideghálózat. Minden rossz felérzői.
 A gyógyítás. Erkölcs. Anyaság.
 A póre dolgok barátságosra öltöz-
 tetői.
 De már hasztalan.
 Mert az egyik evezőkről és téglákról kezdett be-
 szélni és a barna ökleiről, amelyek már izmosak voltak.
 És szétharapta az erkölcs ezüstkantárját. Kenguru-
 ságát.

Ujra találkozásuk a reggelben felborzolta a be-
 láthatót.

Minden irányba dült.
 Feléjük: a Centrum.
 S megszólalt:
 — Nézd a karjaimat!
 — Vasból vannak!
 — A fejemet!
 — Világít!
 — Nevetésem!
 — Az egység!
 A kezük összenyúlt.
 A dolgok fölé.
 Nincs horizont.
 Mert nemcsak „érted” van.
 Az egyetemességért a teremtésben, mely
 én és te.
 Mentek, vitázva és kacagva.
 S a nap nem szakadt közéjük.

Barta Sándor

BABILON

— Felhőkbe nyulik a torony és elérjük az Is-
 tent. Tépjük ki a sziveinket s a lángoló, véres kö-
 veket rakjuk egymás hegyébe föl, föl végtelen kék-
 ségbe az égnek.
 Nyitott szájak párás lélegzete csapkodott, seb-
 zett vállak meredeztek, a szemek bambán bá-
 multak előre.
 — Utánam, hajrá! — ordította a fiatal száj
 és teste, mint fiatal párdue kuszott előre.
 — Mit mond? — kérdezték a párás szájak
 egyszerre mind.
 — Ledől a torony, azt jósolja, — mondta a
 fáradt kételkedő, akinek köhordásban már megkér-
 gesedett a vája.
 — Igen, én is azt hallom, hogy dologra szó-
 lit, — mondta a bizakodó.
 — Igaza van, — mondta a fiatal, akinek ru-
 birózsákba fagyott a vér a vállán, — pihenjünk;
 fehér virággal takaros a rét, a smaragdgyölyő az
 égről leszórja tűzét.
 Festettszáju, barnabőrű lányok táncba kezdek
 a réten, ritmikusan zörgött aranykötényük.
 A költő leült a porba, tábláját a kezébe véve
 rávéste: szomorú, sápadt lányok sirtak a réten.
 Szűzek jöttek suhanó bágyadtsággal, hosszú
 sorban, karcu kancsókban vizet hozva hűsítőnek
 a vállukon.
 — Nézd, bűn ül a szemükben és méreggel
 teltek a kancsók, — mondta a legény és fejét el-
 fordította az undor.
 — Azt ordítja a tömeg, hogy más gyerme-
 két cipeli a méhed, — mondta a férfi az asz-
 szonyának és lesujtott az ökle... az asszony bá-
 gyadtan hullt a lábai elé: — Uram, tudtam, hogy
 bizalommal telve a lelked.
 Fehérhusu asszonyok buktak vérszinű szájjal
 tehetetlen öregek ölébe: — Nálatok az erő.
 Halkszavú háriákat zúztak össze hatalmas
 öklök. Siró asszonyokat cipeltek táncba duhaj le-

gények, típegő öreg anyókkák fekete kendőket borítottak a kacagókra.

A smaragdgyölyő kiontott minden tüzét, emberi ordítás kavargott, a porban izzadság permetezett és a szemek értelmetlenül, bambán bámultak előre.

A torony megingott és föntől nehéz zuhoggal egy kő hullt alá és véres cafatokban terült el a porban.

Walleshausen Rolla

A TELJES SZINPAD

(Dramaturgia első része)

I.

A dráma és a szinpad megújodását váró teljes szinpadról beszélünk, ahol mindakettő visszakapja eredeti, újraértékelt nevéből adódó hivatását. Ahol a dráma levetkőzi elsősorban novelisztikus epikus, pikturális és lírai magáraszedettségét, ezzel azt az «irodalmiságot», ami másutt, más műfajban lehet irodalom, itt azonban csak fölösleges színezés, aláfestés, mindig a dráma — a karakterből adódó cselekvés — rovására és pótlására. Az impresszionizmustól, naturalizmustól, romantizmustól, akadémizmustól megtisztult dráma szinpadáról, ahol csak szintetikus értékek drámába robbanásáról (drámai expressziókról) lehet majd szó, azzal a tiszta tendenciával, amely a cselekvést a cselekvés formájában akarja megmutatni, s tiltakozik még az Ibseni analitikus cselekmény szétfejlődése ellen is.

A teljes szinpadról, arról a — se az irodalomhoz, se képzőművészethez, se mimikához nem sorozható — külön művészetről, amelynek minden adottság (irodalom, képzőművészet, mimika, zene) csak alárendelt forma-eszköz a saját speciális karakterű, s következőleg speciális követelményekkel fellépő művészetének beteljesítéséhez.

És ez a művészet (szinpadművészet) elsősorban egy világforma kollektív hitének, minden formalehetőségen túl, egy teljesen egységes, koncentrikus életvíziója kell, hogy legyen, amelyben az egység és a koncentrálttság, mint világszemlélet, magába nyitja az életlehetőségek kozmikus perspektíváját, de, mint megjelenési forma, koncentrikus megépítettségéből kifolyón, kizár magából minden más megnyilvánulási (forma) lehetőséget.

Az ideérkező szinpad (teljes szinpad) már kizárólag a saját speciális szempontjaiból válogatja meg eszközeit, s eszközeinek milyenségét. A teljes szinpad szempontjából; eltekintve minden más szinpadtól és szinpadszemponttól, bármily tökéletesnek látszó legyen is az.

Mert az évszázadokra visszamenő szinpadtörténelm már annyira agyonfejtődött az egyes korok részlethangsúlyozó, részletspecializáló törekvéseivel; a szinpad igazi fogalmát annyira elkorcsosította az iskolák szempontos (és szempont nélküli) erőszakossága, hogy egy igazi, mélyremenő szin-

padforradalmat se a meglevő drámákkal, se a meglevő szinpadokon el nem képzelhetünk. Így részletforradalmak lehetők csak: részletforradalmak, épp a megmentésre váró teljesség rovására és romlására. A naturalizmus teljesen szinpadiatlan szempontu forradalma után következő mozgalmak nem a szinpadnak az életért verekedő megmozdulásai voltak. Volt forradalma a szinpadon: a képzőművészetnek, architektúrának, színjátszásnak, zenehangnak és volt a drámának (Staniszlavszki, Gordon Chraig, Reinhardt, E. Duse, Moisi, Ibsen, Maelerlink). De mind: külön-külön. Mind: önmagáért, a saját elhatárolt szempontjainak diadaláért, tekintet nélkül a (tulajdonképp elválaszthatatlan) másik szempontra és különösen tekintet nélkül az összre. Hiába hangsúlyozták az összhatást, az együttműködést: minden mozgalom úgy képzelte, hogy az együttes az ő szempontjaihoz fog hozzáalakulni, s titokban a speciális szempont vezető szerepéért verekedett.

Igy aztán, természetesen, csak az anarchia és a despotizmus következhetett be. A szinpad teljes anarchiája s az egyes szempontok despotizmusa, mely legjobban esetben is csak az együttműködésig tudott eljutni, ahol az együttműködés legfeljebb a tudat által irányított mechanikus munka maradt, az együttélést csak nemcsak legkisebb jele, hanem reménye nélkül is!

Ebből az anarchiára vezetett despotizmusból pedig alkudozó összeegyeztetésekre alapuló semmi kivezető út nincs. Az egyes szempontok eredményei és értékei bármilyen racionális összeválogatásban is csak összeválogatott és erőszakosan egymásmellé állított értékek maradnak, melyeknek csak önmagukban (Part pour Part) értékük van. Mélyebb eredőjük a kor primadonnáskodó individualizmusába gyökerezik, amely individualizmus mindig a kollektívizmust nem ismerő túltengésen épült: ezt a mély eredőt pedig most már lehetetlen volna kirtani, vagy akár az élének letompítására irányuló kísérletekkel próbálkozni. (Amit talán Reinhardt bizonyít legvilágosabban, meg nem állapodó [és meg nem állapodható] ide-oda kísérletezéseivel, a melyekből mindig és mindenütt kiütözött az individualizmusra való elfojthatatlan törekvés.)

Itt tehát, az együttélésre törekvő teljes szinpad szempontjából, csak egy lehetőségéről lehet szó.

Megbontani (alapjaiban bontani meg) a mai szinpadot, melynek semmi lényegi értelme, csak forma-tartalma van; elfeledni mindazt a sok kísérletet, amely ehhez a mai szinpadhoz vezetett. (A «mai szinpad» alatt természetesen a relative legjobb mai szinpadot értem.)

Ha a megbontás sikerült, a szinpad fogalmának igazi lényegéhez ragaszkodva, újból megalkotni a szinpadot, a legprimitívebb alapokból kiindulva. A «legprimitívebb» alatt megint nem a görög szinpadokhoz való formai visszatérést gondolom természetesen: hanem a minden konzervatívizmustól — tehát a görög formaértékektől is — mentes formábaépítést annak, ami életformának expresszív módon való cselekménybe robbanása a tömeg előtt.

Ez azonban viszont nem jelenti azt, hogy minden meglévő értéket eldobva próbálkozzunk az ujjáépítéssel. Itt a forma-eredmények, s eredményeknek a kadémius formákba konzerváltsága elleni rombolóharcról van szó, mert hiszen a dráma, s a drámával életesező színpad lényegi fogalmát fölösleges volna «újra» meghatározni, amint hogy a görög tragédiák expressziós cselekményességén épülő dráma fogalmazása alapjaiban (lényegében) örökérvényű. Az új kor dráma és színpadművészetének feladata tehát a formák megbontásán túl csak a lényeg revíziója, újraértékelése lehet.

A megbontást a drámának, s vele egyidőben a rendezésnek kell megkezdenie és véghezvinnie. Tehát: a drámának nem mint különálló irodalmi műfajnak, hanem mint csak a színpadon és színpaddal életesehető külön művészetnek.

Nem összegegyeztető, de nem is elméletre alapozott, akár a dráma és színpad fogalmi lényegét és lényegéből adódó lehetőségeket analizáló, s az analízisből szintetikus újraépítő módszerrel; nem művészetfilozófiával, esztétikával, vagy bármi más elméleti szabályokra támaszkodó alapon.

A megbontás (ép úgy, mint a vele egy időben történő, s tőle elválaszthatatlan rekonstruálás; tehát az új, a teljes színpad) kizárólag csakis világszemléleti alapon történhetik.

Világszemléleti alapon, művészi intuícióval s a gondolkodó művész tudatosságával és tudatosításával.

Ha ez a világszemléleti alap a legmaibb ember életfelfogásából adódó (— aminthogy egy új művészetben csakis ennek van létjogosultsága —) s ha a maisága nemcsak a mai élet felszínességébe, hanem legmélyebb pszihikumába gyökerező, már magától el kell, hogy essen az a lehetőség, amely a meglévő formákhoz, mint nélkülözhetetlen adottságokhoz, kényszerítené vissza a megbontót. Minden forma és formaérték szükségessége csak addig áll meg, s csak addig tartható, a munka egységének megbontása nélkül, amíg az indítóelem, — a világszemléleti alap, pszihikális alapotívum — élően ugyanaz maradt. Amint művészileg tartahatatlannak bizonyult minden kölesönvett, át nem élt, át nem érzett és át nem értett világszemlélet és pszihikum újramesterkedése akár az eredeti formájában, akár más kölesöngunyában, épp úgy tartahatatlannak, akár ugyanott és ugyanakkor, a forma is. Itt a nem élő lényeg kapott nem élő formát; eredeti világszemléletnek meglévő formák közé szorítása esetén pedig a nem élő forma fojtja meg az élő lényegét...

Mindéz a lehetőség már eleve teljesen elesik akkor, ha az új világszemléletet hozó, alkotó, tudatosra váltott intuícióval (— megnyilvánulható gondolatokká tudatosodott henidekkel —) s expressziós formában nyilvánkozással dolgozik: tehát művész.

Színpadról lévén szó: dráma- és színpadművész; vagy ami a drámának a színpadtól el nem választhatóságából magától érthető: színpadművész.

Új világszemléletet hozó, vagy a saját mai világszemléletének életese teljességét adó színpadművész.

Ezekon túl, hogy miért kell világszemléletes és új világszemléletű színpad, nyilvánvaló a színpad fogalmi értékléséből, mely életformákat követel, tömegeknek szuggerálja azokat. De kell a dráma cselekményből és cselekménnyel építő volta miatt is, ha nem akarunk játékokat látni (let helyett, ahol a mélyebb ok nélküli cselekvés (l'art pour l'art) céltalan, sülynéküli; s az életet csak fizikai mozgásában mimelő játékká degradálódik a világszemlélet hiánya következtében.

II.

Hogy milyen legyen és milyen lehet az erre a világszemléleti alapra épülő teljes színpad konstrukciójában, egységében stb. formailag; ez egyrészt magától adódik a színpad fogalmából, másrészt (elméletben) ugyancsak s kizárólag az élő teljes színpad pszihikális lényegéből következőn határozható meg.

A teljes színpad szempontjából.

Ez a szempont pedig egyforma értékűvé hangsulyozza a «teljességet», s a «színpadot».

Megdönti: a drámát, mint irodalmat; a színpadot, mint a drámához adódó keretet; a színészt, mint emberábrázoló, alakító művészt. Mindezeket egy pontba fűzi össze a színpad koncentrikus fogalmában, s a fogalom kiteljesítésének irányítójává a rendezőt teszi.

A teljes színpad analízisének egyes problémái tehát nem külön problémák lesznek, hanem az egy legfelső szempont problémájának szerves és elválaszthatatlan részei, amelyekben, a szervességből következőn, maguktól esnek el a most legfontosabbnak tudott problémák: a hatásproblémák.

A színpadon (se a drámában, se a színében, se a hangban, stb.) nincsenek és nem szabad, hogy legyenek hatások. Van ellenben egy hatalmas életközösség, mely az élő színpad, s az élő tömeg közt fennáll, s amely életközösség nem bontható sem klasszikus sem impresszionisztikus hatásokra, hanem úgy, ahogy van, életének kozmikusában hatalmas együttéléssé nő: a tömeg és a színpad együttéléssévé.

Ez az együttélés pedig nem a tömegrehatás pszihológiája alapján jön létre, mert míg egyrészt az azt kiváltó indítók nem formai motívumok, s nem formai motívumok egybekomponáltsága; másrészt a tömeg pszihéje sem egy muló felhevülésben nyilatkozik «együttéléssé», hanem (a színpad világszemléleti megalapozottságából következőn) egy teljes életre kiható élményt ad a tömegnek, illetve egy teljes életre kiható élményre kényszeríti azt, koncentrikus életének szuggeráló hatalmával.

Ebből az egy, az összetevők fölé emelt szempontból vizsgálhatjuk más-más oldalról és más-más világitásban a színpad-problémát s a színpad-probléma egyes anyagba-nyilvánulásait.

III.

A dráma pszihikális anyaga: életeknek (karaktereknek és karakterekből nőző sorsoknak) tragikus vagy komikus kiteljesülése. Tragikum és komikum.

Tehát nem érzékelhető, elvont dolgok.

Formai anyaga: a cselekvés.

A drámaíró feladata már ebből nyilvánvaló.

Absztrakt elemeket kell cselekvés formájában megmutatnia, tehát materializálnia. És nem (ennek az ellenkezőjét) a materiát elvontságokba szimbolizálni, vagy metafizikális elemekké aprózni (az elv követői szerint «finomítani»).

Mert:

A dráma formája cselekvés. Tehát már magában véve is koncentrált. Az absztrahálás pedig mindig felhígítás, szétmagyarázás, lelki szöszökkel való felöntés: a koncentráció ellenkezője. Viszont az absztrakt fogalmaknak érzékelhető módon való megjelenítése mindig sűrítést jelent. Egy gesztusban, egy cselekvésben akarom kifejezni azt, ami bennem, mint az életem magasabb plusza-él.

Es itt következik a dráma pszichikális lényegének elválaszthatatlansága a formai megjelenéstől.

Mert: a legmagasabbrendű élet az intuitív megérzéseken alapuló továbbvitelre törekvés. A legmagasabbrendű életforma pedig (— szemben minden wildei impresszionista esztetikával és maeterlincki metafizikába-olvasással —) a cselekvés. A megérzésekből és a gondolatokból életbenövő produktív cselekvés, produktív gesztus, mely a csak absztrakt fogalmakban feloldódott szemlélődésből kivonta az ember magasabbrendű hivatásának betöltéséhez kellő praktikus lehetőségeket, s azokat, a saját és a minden életének javára, tetté változtatni tudja.

A magasabbrendű élet s a magasabbrendű életforma pedig csak az együttélésben érheti el azt a legmagasabbrendűséget, amely már se nem elgondolkodásokba felhőződött passzivitás, se nem nyers fizikai élet, hanem a kettő eredménye: emberi élet.

A dráma tehát tragikus vagy komikus lehetőségű karakterek (lelkek) cselekvése. Cselekvés az élet cselekvési lehetőségeinek koncentrikus megválogatásával, és cselekvés abban a formában, ahol a cselekvés az alapjára leegyszerűsített spontán alakjában jelenik meg, mint eredmény. Eredménye a karakter milyenségének, s eredménye a karakterek egymáshoz való viszonyának. Tehát megjelenésében mindig szintetikus, alapjában pedig analitikus érték.

Ez a tragikum és komikum megnyilvánulási formája.

A cselekvés megnyilvánulási formája pedig a szó; **plasztikában: mozdulat.**

A fogalmát és fogalmi értékét élő szó plasztikára hajlandósága úgy, hogy a plasztika a mögöttes levő perspektívában kapja meg az életességet.

Ilyen értelemben minden szó lehet drámára alkalmas, és minden szó lehet drámai. Nem alkalmas azonban bármily nagy fogalmi erejű szó, ha a fogalmi ereje a leírás, elbeszélés, líra szempontjából domborodik ki (plaszticizálódik), vagy ha olyan beállításban (relációban) kerül a hallgató elé, hogy a perspektívája impressziókat, szimbolikus vagy metafizikai értékeket asszociál.

Legtisztábban drámai értékű akkor, ha gyök-

formájában használjuk gyökértékének jelzésére. Igék infinitívusban, imperatívusban (a jelen, mult időalak könnyen válik leíróvá, elbeszélővé) személynévmasok; indulatszók, főnevek birtokos és tárgyiasban; melléknevek és határozószók, ha azok tárgyi jelentést kapnak vagyis ha plasztikusan materializálódnak.

Végeredményben: szó, amely akár önmagában, akár a másik szóhoz való relációjában cselekvést (nem jelent, és nem mond, hanem) jelez.

Az ilyen szók egymásmellettsége a drámában sohasem válik elmondó folyamattá, hanem mind-egyikük, mint **egy-egy jelzőlámpás**, akkor és úgy gyullad ki, amikor és ahol a fogalmi értéke mint akció végbemegy a dráma pszichikális anyagában.

Az így megépített cselekvés, mivel alapértékekből formálódott, természetesen csakis az alapformákkal **dolgozhat, tehát mindig és mindenütt** egyszersügre törekvő kell, hogy legyen.

Egyszerű eszközökkel megépített formák egyszerű egymásbakapcsolódása a térben és a végtelen időben.

Tehát nem helyhez és időhöz kötöttem, mert részt a hely és idő mindig epikus megköötöttséget jelent, ami ellenkezik a dráma lényegi fogalmával, másrészt az epikus megköötöttség mellett olyan elhatárolódást is hoz a drámába, amelyet viszont a világszemléletes alapon adódott tragikum (és komikum) örök emberi érvénye nem tűrhet.

Nem tűri a cselekvés, amelynek a tiszta értéke mindig csak önmagában, a másik cselekvéshez való viszonyában, s az indítóiban van, és a szituáció legjobb esetben csak színezi, de esetleg letompítja a jelentőségét.

A térben és az időtlenségben végbemenő cselekvés így korlátok nélkül magasodhat oda, ahova a primér emberi megérzések törvényt alkotó és törvényt romboló mozgalmassága vezet: a monumentalitás felé.

A materializált emberi plusz monumentális életheccsucsosodása: a cselekvés tragédiába (komédiába) robbanása felé.

A tragédia pedig: kiteljesülése a kollektív életbe kapcsolódott egyénben annak a harcnak, melyet a benne levő örökölt determináltság a nem jobbra; azaz az emberben levő állati ellen az emberben levő tiszta emberi, vagyis a tiszta jobbra-, többre-kívánczolás verekszik. Ez a harc: az egy individumba koncentrált két ellentétes erő ki nem egyensúlyozottsága; és ki nem egyensúlyozható — tragikus.

A komédia ennek megfordítottja: a tragédiában az emberi többlet fullasztja bele a determinált karakter a beteljesülhetetlenségbe, a komédia az emberi kevesebbet bünteti a több fölényével.

A tragédia aktive akar többlet: romantikus (a szó tiszta értelmében!) és optimista. A komédia is többlet akar, de a negatívumot adja, és teszi nevetségessé egy magasabb szempontból: klasszicizáló (a szó pszichikai értelmében!) és pesszimista.

Mácsa János

zésére.
n, mult
sze-
os és
na azok
an ma-

gában,
selek-
jelez.
imában
mind-
akkor
a fő-
gy a

apérté-
z alap-
ndenütt

k egy-
a vég-

n, mert
öttséget
galmá-
t olyan
viszont
n (és
net.

zta ér-
lekvés-
i, és a
esetleg

nó cse-
ahova
és tör-
numen-

mentális
(komé-

ektiv
harc-
ermi-
berben
ta em-
inkozás
a kon-
yozott-
ikus.

agédiá-
etermi-
komé-
nyével.
ikus (a
omédia
eszi ne-
asszici-
zimista.

János

UITZ BÉLA: FESTMÉNY

UITZ BÉLA: FESTMÉNY

FORRADALOM

Nem menekülhettek már az örömbé
Nem bujhattok a szomorúság mögé

A csöndből ijedt paloták pislognak
izmok kiáltanak
eltévedt bércszárnyák szomorkodnak

Kizöldült mezők pántlikázzák
a feldobált kedvet
a teljesülés érett fürtjeiből
gépek csöppögnek
az országutttá hasadt szájak
felfalják a távolságot
és a relativitás színei
hervadtan ülnek

A felégett csarnokok helyén
kivirágzik a szűzek forrósága

az erdőkből hozzánk processzióznak a fák
a farkasok szédülten énekelnek

És mi
kifiatalodtunk az időből
nem férünk el a térben.

ÉNEK

1919. március

Ma
a remetek vasfejét
az örültek megtalált koponyáját
és az életté viharosodott bétüket
csattogtatjuk
a vedlett mezőben.

Megejtett szűzekkel gyujtogatjuk
a polgárok ágját

A házak
uccára térdelnek
az évek
szétfutnak
a jövőndő
halállá üresedik
felbillent kaszárnyák
tátognak
és a megbokrosodott hangokba
a harangok
kiszakított nyelvét dobáljuk

A Himalája csúcsháról
az óceánba mártjuk arcunkat

Az összefutott földeken
széttérítjük az ég pokrócát
a megfejt színek
kibomlott formák
és felfalt lehetőségek fölött
kigurítjuk a Napot.

Szélpál Árpád

MINDENKIHEZ

Zendülések vörös tribünjéről a gyűlölet és mételeyes
kavernák metropoliszából kiáltok hozzátok test-
vérek a földön!

hozzátok kiáltok!
hogy döglődő falvaitokban a kétségbeesés félreverjen
minden jámbor harangot!

hozzátok kiáltok!
hogy a városaitok hajnalát véresre harapják a diadalmos
skarlát plakátok!

hozzátok kiáltok!
hogy a házak a terekre dobják fájdalmas terhüket s az
uccáitok keresztjén barrikádok lázadjanak!

hozzátok kiáltok!
munkások! akik a villamosok ájult atmoszférájába
vagy a műhelyek legsötétebb zugában legelítetek a
rémregények tizvasas borzalmát!

diákok! akik a konzervatív termék penészében magol-
játok az arany a szurony és a csodák katekiz-
musának raffinált dogmáját s az esték fészkeben
sikátorai lányoknak áldoztok kamaszos vergődő
szeretkezéssel!

katonák! akik érett gyümölcsök voltatok a legvéresebb
szüretben s a leggyilkosabb árkokban tengődtetek
hogy a burzsoá-téboly tivornyázzon a földön!

testvérek!
testvérek északon és délen! keleten és nyugaton!

munkások a new-yorki gyárakban ó nézzetek!
az örömkök reggelén élénk hunyáskodtak a gépek s a
veritékünk nem hizlalja többé a bankárok profitját!

diákok a londoni iskolákban ó nézzetek!
életet tervezünk a legázolt mezőkre s az elindult aka-
ratnak a teljességét hirdetjük!

parasztok a campaniai kunyhókban ó nézzetek!
az asszonyunk nem dajkál többé kenyértelen gyereket
s az anyajó földeken a mi vetésünk érik!

katonák a párisi kaszárnyákban ó nézzetek!
tisztá erős lányok mézt csurgatnak az inyünkre s a
szájunkból kiveszett már az embervér őrlő
zamatja!

testvérek a brutális metropoliszokban az árva tanya-
kon! testvérek Európában és Amerikában! ő tes-
vérek mindenhol a földön!

a vézna tornyokban fölzendül a mélyvörös jelzés hogy
a szemetekből kihulijon a narkózis mérge!

MISZTIKUS VERS

A tizenkettedik órában elindult a csatornák förtelméből
s az arcán sárga-lilán foszforeszkál a nyomor
elindult a kripták fertőzött mélységéből s a szeméből
a pincék halálos nyírka csurgott

örömök máglyája énekelt a hangjában s a sarkokon
hirtelen elolvadt a jéghegyek borzalma
gesztusában fölcsirázott a jószág és garázda tigrisek
nyaldosták a tenyerét

az éjszakák fenekén kereste az embert s a korcsmák
lugos szitokkal megmárták a szeméit
a nappalok meggyuladt sebeiben lábolt s a koldusok
és csavargók letérdeltek a porba

circuszokba templomokba s a részeg orfeumokba kiál-
tott: ember hol vagy?!
s az örömlányok letörültek ajkukról a festéket s az
alázatosak összetörték a szenvedő keresztet

a süketek boldogan hunyorogtak mert végtelen viz-
esések zuhogtak a térben
a vakok áhítatosan térdre rogytak, mert a rónák vörö-
sek voltak és zöld meg sárga tobzódott a vérben

az újságokban délután öngyilkosoktól hemzsegett a sta-
tisztika s a kávéházak vacogva megdermedtek
este pedig összebujtak a szederjes uccák és gyáva
romantikában kuporgott a hold.

Reiter Róbert

ÓDA

A vajudó világ forgatagában te tétlenül álló
Ember!

Szemedre rémületként busítja magát a Halál.
A kérdések már egyszer rég a füleidbe só-
hajtoztak.

Mért féltél válaszokkal kihajszolni a belédmocsko-
sodott eddigéletem.

A «se-nem, a se-igen» sürgeti rátok az omló vi-
lágot.

Az idő tükörként kényszerült elétek.
Zuhanó évek tömbje alól nem turhatjátok ki még
a hullaitokat sem.

A jövő lámpás embere tén valaha rátok világít.
En nem szánlak, magányos Ember.
Jól fütöttétek a kazánt, jól pörgettétek az élet-
masinát.

De, haljátok?

Felsipolt a biztosító szelep.
Hiába vészfék, elhunyt már a tűz,
... De a világkéményein az Égre füstölgött a
Nyomor.

Gőzfelhőkben fuldokolva ásít most rátok a Halál.
Hullátok trágyázza a földet, hol pyramisodik a
XX. század.

Te tudtad ezt, magányos Ember!

LIEBKNECHT HALÁLÁN

Oh Emberiség! felnyíltak a szemek.
De az elétek fényező Boldogság naptúze fejbe
kólintott.

Ezernyi eszme-lámpás, kis agyak!
Rémület csigázta ezernyi szivek!
Nem bukkannak egymásra a vakító tűzben.
Oh mért tettétek . . . mért?

Mit gondoltok? mit vágott a Halál a szemébe?
Anyát, testvért, házat, játszótért.
Vagy nyomorpocsolyából kirimázkodó aszott karokat
Vagy vérpiacon taglózott ember-cafatokat
Vagy börtönök felsápadó mártir-glóriáit.
Mit gondoltok?

Oh szabad-e még?
Szívek vérző dalainak padkás emelvényéről
Hozzátok kiáltani:
Zuzzátok szét ti feltömrült erő-lavinák
Az elétek szálfásodott korhadttólgyeket,
De az emberiség völgyében forrásként csörtes-
setek.

Sujtsatok ti ezredek vasmunkáin izmosodott karok.
Ágaskodjatok az ítélet fölé,
És benn a várakban vágódjatok szét az ölelésre.
Oh, emberek.

Miriád életrobbanás atmoszférája az Égre pré-
Vigyázzatok! selte a lelkem.
A föld görcsösen tántorog.

Hercz György

PRIMITIV ÉPOSZ

A NAPRÓL, TAVASZRÓL ÉS SZERELEMÉRŐL

Ti, testvérek, a kávéházak odvából,
mint romlott dióból a pondrók,
néztétek Őt,
Amint fényrőfjeivel aszott testetekre ráméri
az öröm piros ruháját
és nem is gondoltatok rá, hogy
zöld-zöld
dombokon
le-fel
birkózik, szalad vele egy legény.

Nagy maľomkő volt akkor,
forgott is talán
mert rázuhogtak a tajtékos felhők
és mégis mérhetetlen kék vizet mosolygott az ég.

A legény a domb tetejére ért
tarka szalagokba gombolyítva a háta mögé mért
a domb tetejére. [utakat,

Vándor és mindenek küldöttje volt.

Lábai a nyugalomba cövekelődtek,
Megnyult,

bizarr ötletben maga fölé ágaskodott
és két erős karjának ölelő gesztusa
(ó, én láttam, testvérek!)
összetörte a sóhajok színes, görög vázáit a ho-
[rizonton,
melyeket a vágy tüzdelt oda.

És a nap akkor (én láttam! láttam!)
a nyakába bukott groteszk batyunak,
ordított! lángolt!
és a kilombozott fák mind fe'é kinálták tenyerüket,
a napraforgók előtte bókoltak,
érte szaggatta fel kintző vágyban az eke a töretlen
[földeket
és az árnyékok megjuhászodva buktak le előtte.

De csüngött, mint csimpaszkodó, bizarr majom;
[hátán a nap!

Az ittas dombról alágurultak
a legény és a nap,
s lenn a völgyben összegabalyodtak.

A legény kikászmlódott,
már ezer karja volt
és millió-millió izzó idege
és karjainak csipkebokrát
felgyújtotta a nap. (— Füst! Füst! Füst!)

(Fantasztikus, óriás tűznyájak
zabálják feketére a megbomlott völgyet
és fölötté meztelen kékre vajudik az ég.)

(Ó, minden! amit feltömjénezett...)

A füst föléje uszályozta a kedvesét
mint forró egy test
és otthagyták a cseréppé tört napot,
különös utakat és tájakat tapostak maguk elé.
a levegőbe:
fülük volt a dolgoknak,
nagy, csodálkozó, könnyes szemük
és (én láttam) rövid, vékony lábakon
a fiu és lány után tipegtek
át a horizont opálzó kapuján!

Enders Ervin

NÉZD:

jelentőssé harsant két karom póznáz
kövek alá horgonyzott lábam [fööttem;
már utakat mér.
Nézd a póznákat:

házak hasán ezer színes napot nyujtózkomod!
röhögtes a plakát — csiklandva —
És a kezeimből is (— a holnapokból. —)

—(már nem mázolja
rád a velemmozgást
vállighasadt ujjak)—

holnapok csurognak az utra.

Nézd! — — —
röhögnek a nyitott ablakok —
nézd! — — — nézd! — — —
ivlámpákba öklözött a szemem:
s szétfroccsent egyanyaguk
száztéle embert foltosra bizserget.
Nézd!

Nézd: (ne csak a kigurult szemeiddel)
a tiz ujjaddal, a pórusaiddal,
a szád felfeszült mélyével,
a nemtudodmirejő karoddal,
a nekifökött férfiségeddel:
nézd!

amire vak voltál máig,
(és mennyien vakok voltak!)
tapogató ujjak ernyedte visszafogásán túl
mi van még!

és még az okos szavakon is túl
a máid körbekerített lapulásán,
— a kőrutakon és a kilátókon túl —

nézd: az utat,
s lihegd egyhelyben
az előremozgásom ritmusát.

Káddár Erzsébet

ÜZENETEK A CSÖNDBEN

Mert ma már csikorog, nyög és hörög a csönd.
(A néma, a robajos vízbefojtott csönd.
A csönd!).

És a pamlaglakók zsiros nyujtózkomodásukban
(hisz sohasem tettek többet, vagy jobb-mást!)
ma még nyirkosabb borzadállyal ásitják felénk
(hisz sosem volt jobb, vagy teljesebb szavuk!) :
— Csönd! O, csönd!

S a lakáiaik már komoran őrzik a csöndet.
Mert jaj! ezeknek a fejük: öklös bomba
és az öklük, az öklük: fejetlen szurony
és a szemükből egy kuli-ösük bámul
és a vérük, jaj testvéreim a vérük:
testvértelen és aranykergette vér.
S ők őrzik a csöndet.

(A néma, a robajos vízbefojtott csöndet.
A csöndet!)

De mi:
akik pózok és kényelmes sirások tulaján
már dokumentumokká látjuk a levöket
és dacos homlokunk lázadó műhelyében
már vig életos formákba ömlik a Holnap, —
de mi:

akik Messiást-várón éber füleinket
az ébredő föld remegő gyomrára tapasztjuk,
mi már halljuk (ó, újságok pénzes hangfogói!)
mi már halljuk, már halljuk lopott órák során
örömös igenlését a megváltó zajnak
a csöndben.

(A néma, a robajos vízbefojtott csöndben.
A csöndben!).

De ők struccos vakságossággal hiszik a csöndet és süketen tagadják a holnaputáni zajt és hernyósan gubóznak selymes szalonjaikba, ahol bambán már szintén őrzik a csöndet, a csöndet leghazugabb — mert szentté-hazudott — lakájaik: a festők! (akik a napimádó ablakoknak vén, holdkóros ecsetjükkal szurják ki a szemét) és a szobrászok! (akik a kövér bitangságnak bibircsókjait elmintázzák a törvényes szépig) és a muzsikuskok! (akik csöndet-hozsannázó) nyekergésükkel próbálják riasztgatni a zajt) és a költők! (akik a testvér-holttetem-bűzös levegőt henye és nyafka rimeikkel parfümözik körül) s ők valamennyien! (titáni ősök cseléd-utódai, akiknek szemét creoni daccal szurta ki a véres arany): ők valamennyien őrzik a csöndet. (A néma, a robajos vízbefojtott csöndet. A csöndet!).

De mi: akik harcra és megcsufolt tollainkat szomorú diadallal! a fekete Nincsnek jajduló elevenjébe szurjuk és törvénykönyveken és keresztes tornyokon szent-eretnekül dalosan diadalba élesztjük a Holnap tűzét, — de mi: akik Messiást-váró éber szemünket — a Nincsnek padlásszobás és láttató ormairól — a vajudó horizontok teljébe dobjuk, mi már látjuk, (ó, lángtakaró újságpapát!) mi már látjuk, már látjuk vitézül fellöbogni soknyelvű országok kiöltő szirtjein testvéreink üzengető és riadalmas tűzét A csöndben. (A néma, a robajos vízbefojtott csöndben. A csöndben!)

és azért van, hogy így: kissé félszegen is talán, de mégis: szent poétás szuperlatívuszokban és örömsős hittel köszöntelek benneteket, a vonagló magyar földről, én akárhol gyujtogató testvéreim!

Mert a ti lángjaitok fogják vöröstre festeni a nemzetiszínű Wertheim-szekrényeket!

Székely János

KASZTRICSEK HÁROM VÁLTOZÁSA

I. Hadakozó Kasztricsek

Gurult a hegyről a szürke gomolyag. A hideg beül harogatta az embereket, aztán kigubózták magukat a ködből és a kettős rendek bomlott soraiban a katonák kapkodó lépése dobolt. Elevenkedtek a fagyott gyökerek.

A kabáigallérok felgyürt posztódarabjai mögött vöröstre mázolódta a tömpe orrok.

Kimeredtek a hátizsákokból az ásök, a bajonettek riüstalan verődtek össze a gravitáló puskatússal.

Velük uszott önmaguk felhője és tempósan ziháló mellük muzsikája.

Kasztricsek puposan konyította le a fejét.

— Hát nem dühöngött benne az egyik ember. A másik narkotikum alázatába tompította. Viszketett benne a város, ahonnan kidobta őt most valami harmadik erőszak. Gyomrába hasított a derékszij. A havas tőkbe beleaggatta magát a szél és repdesőn káromkodott. A házba állított glédák marsoltak az ut agyagos beleragadottságában és Kasztricsek társainak agya sáros volt a butaságtól.

És fujt a szél a város felől, meg a harcterekről, ordított Kasztricsekben az elégedetlenség és az ágyuzás meg a kézi gránát. És minden ezer hang és zűrös a patkók dobolása a ködben, a hol a százados arany-csillagos uniformisát is szürkébe patinázta a sötétség a multas tétováság.

Előrék pusztították a torz hadnagyi szájakat, az elkényszeredett akarásokat.

Csak a törzsmester elősége nyújtozott szét a század csikján. Kasztricsekben sikongott a félsz, az omlás, mikor gugolva hasalt le az árok végtelenjébe. Összekukkadt. A törzsmester rugta fel:

„Lőni.“

Kidagadt szeme véres főrtelem. A puska időnkint megtántoritotta.

Kasztricsek nevetett.

Ő már az emberek között holnapra takarította az élni valóját és az elutált himnuszok akarásait már régen kimosta igazsága lugos vizében. Kevés a tér, kifakadt a sikokba határozottsága (tegnapok riasztják csak?) Keze kínokban kalimpál az űrben. De ez nem reális.

Idege tétováságában adja magát valakiknek, hol a tömeg, mely belekapcsolja a villamos szikrák, rohanva ordítóznán vagyok, vagyok! (Hogyan fogja össze magát, hogy szét ne szakadjon?) Maró szavakat adott magának, hogy bántsa tepsedő idegei zsirbafészkeltségét.

Hasalt az árokban!

Estére fáradt összeesés, lelógó karok, szótlanság, álom, sok minden takaródzott a köpenyegé alá, hogy reggelre élesre fenhesse pupillái látószögét és egymásutánra helyezze a lépések ütemét a harctér ágyus nyomorán.

Pfujokat kiabált benne az ember.

A tegnapijából felelevenedtek a városi ténfergések, a hó, a februári vasárnap délután és benne Kasztricsek a dacos külön ember, akít nem lehet nyájba vezetni.

A csillogó aszfalt, egy meredt gázlámpa, az unalom, a fotel, olvasás, polgári élvezet, színház kártya.

Benne vonaglott a látás;

Baka sexualis vágyakkal ténferg az utcán, meleg ágyban kövér mellű cseléd.

Van egy finom női orrcimpa, mely Strindberg könyv felé hajol.

Kávéházban ül a megelégedett báj, a mosolygás a kávégőz, a cigarettafüst, az emberszag, nedvesség bűz.

De otthon! (Házi-papucs, barna csunya butor?)

A villamoson egy munkás káromja hogy nincs liszt.

Hát ez sem?

Egyedül lenni! Egyedül lenni! Egyedül lenni!

Tisztaság!

Kasztricsek kivágódott a sorból. Szemei nyalták a habos vért.

II. A kisarjadt Kasztricsék.

Kasztricsék benultra idegezte az élnivalóját, neki-szaladt az egyenesnek és felkészítette magában a forradalmárt. Nem előségek markolták már hanem a mez-telenkedő, az állandóságokban nyomorgó holnap volt.

Az utcára hajította valami belül tornázó szemtelen-kedés. Felélte magában a tömeget. Már tegnapra pos-hadt benne az étel. Kamaszkodott a parazita benne-élése és nem tudta kiobbantani magából egy károm-kodással átgondolás utálatát. Kasztricsék katonaszöke-vény. Kimarjult érzései nem bírták tovább a feszültsé- get. De honnan szedjen új erőket, ha folyton exek- cióba fullad.

A lépéseit kopogtatta.

Kevés a horizont, széttöri, hogy beleférjen.

És hova?

Az utak mind felszaladtak a tetőkbe és Kasztricsék leeregette férfiaságát egy ringyó ágyára, párnákba te- mette, csontjait. Az orra tömörsége kinyult a falon. — Szomorúság kerítette és kidobott tevékenységei ragad- ták napjain át ide, mert ide kellett jutnia.

Sajnálkozásokba öltözve.

Maszolja gennyes sebeken érintkezett az arcával.

Hol a beszélő Kasztricsék és hol a teremtő?

Féltékeny volt önmagára, a szavaira.

Az utcáról kerek szavak szaladtak fel Kasztricsék emeleti szobájára és tömegek elevensége lendült a tulsó oldalról. Célokban micsoda egység haragitotta a házak potrohait!

Leguggolt a sok hatemelet.

Az egy erő nyomta csordájukba az embereket!

Bent befelé lendült Kasztricsék minden érzése. Be- merészkedett a tömegeből hozzá néhány. Ismerős egy révetegre, elhamarkodottra készült kézfogásig ember és barát, társ körülötte mindenki.

Unalom! Unalom! A kinba repesztettségig una- lom, szavak tornázói, gyerek táncba szédült férgek. Mindenki és egyedül legyen tömör a hegycsucson!?

Kigémberedett az ágyából. Az ablak felé torlódtak extázisai. Felsőleges tánc alatta tűz és mindenütt dudo- rodik az ige: Emberfalka akit kivágott a kényszer egymássalódáshoz, összeolvadt felöltő és kalap jelleg- zetek, tengernyivé hullámozottak és egymásba öltö- zöttek.

És körülöttek ágaskodtak a házak.

Fellendült az ablakpárkányra és ordította az ember- ségüket.

Alulról felröhögtek a kézfintorokra bámulók.

A szavai pedig összesűrűsödtek a szobában. A ringyó is párnába tolta a paráznságát.

Szobájában dermedtre jegesedett a levegő. A gyomra ringyóvá maszatolta. Kiterjedt a szeme a tulsó falak áthatolhatatlanságán abroncsokba kerítette az éhség, fájdalmas sebek marakodtak benne. Csak az utca omlott falánk szeméibe.

Leves, hus, tészta — kegyeserűsödött a mindenség a harapásba.

Valaki a fiatalágot beszélte neki. És ahol össze- függtek a dolgok egy lánggá kapaszkodtak egybe az anyagok, petyhüdt mellüvé, könnyadt lábszárakba vé- letlenkedtek. Kiszaladt a mezőre és a hóval egy rit- musban csikordultak a csontjai és tátott szájából dült a pára. Felszabadította magát és kikáltotta a hitét.

A sorssal méregette Kasztricsék az izmait; nagyon erősnek duzzadtak a tudatában. Elkámpicsorodott mert facsarta orrát önmaga büze. És kitért a sors nyavaly- gásaiból. Halál panamisták merészsége a sors, benne pedig hatalommá teljesedett az élet. Ugródeszkává ön- maga felé. Kikerítette magát a horizont határig és be- felé nézte önmagát. És benne volt az ember ötszáz- millió. És másztak az agyvelején mint a hangyák.

*

A fene az egész rohadt világot! peckelte ki a száját. Válták meg maguk, ha tudják aki teremtette! Kasztricsék elvtárs vasat gyurt a képzeletben, ki- vül pedig potrohosra gerinctelenedett önmaga tócsá- jává!

Kereste a megelégedettet!

A végtelen pedig mindig egy lépés fórban volt.

Holott már kigubózta magát a pénzszagból, asz- szony mámorból, mi fene más burzsoá nyavalygásból. Lepállott róla az öltözöttség, az esetleges cilinderes vagy talán a sárga foltos! Kint a farkas bent a bárányt játszott vele a tömeg. Néha egy-egy károm felvágta az öklét a megfeszítettekhez.

III. Haláltváro Kasztricsék.

Megdöglött benne a fölényes, a börtönbeli halál- vásárok romlásában.

Holnapra halott. Kisarjadt a nyájból, most meg- büntetik. Naivra kerekedett az arca és hogy most már vége a harcolás, átkozott életviharának kitágult benne az alázatos homorusága.

Minden ködös, már nincs ki behasítsa a kárpitot ökli csont és hus masszájával, pedig vannak erők, az összegabalyodott emberek ritmikus láncában.

Legurult a porondból a börtönbe.

Pestivé kinlódott arcának ráncait felpárolta a be- csületesség viaszával.

Már nem dagadt ki benne a kigyulladt Mártir! — Összezsuklott. Amikor elfogták még vihancolt benne a szabadulni akaró, mostanra már halálra marta ma- gát a kisarjadottságával, hogy nem törődik a más kö- zeledésével.

És életképecskéinek multján merengette szomorú- ságát, zászlót hordott magában és hozsannázott és már nem álmodta az embertől a gyönyörűeket.

Fényességek felé emelte szeme kinyillott könyfátyo- los szomorú színét és meghatott fejjel mulását tere- gette maga elé.

Mert ki a tudója horoszkopok égnek szaladó su- garának, ki bizik az eljövendőben, maga sulyában mindenki félti szomorúságát, vacokját és keresztes ima- könyvét.

Mert hol a támasz, mi felugrasztja a sártól, pedig tudja koponya egész bölcsék könyveinek izes zamatait, de benne az ember a pénzest kívánó!

Kasztricsék fehér ingben leste a reggelt. Zűrössége ült az arcán. Minden vonása hasasra kerekült. Meszes volt a réműlettel. És dörrenésre vágta ki az ajtaját.

Rohamokba tanult katonák hajították felé a lendü- letük.

— Jere velünk.

Aztán hangok zörgése a folyosók sirjában.

Elindult. Már halott?

Az utca és a locskos éjszakában Kasztricsék a lépdelő hullá. Emberek hajkurásszák a jelszavakat, a vállakról pedig valaki félretaposott cipőjével rugatja a jelszavas tömeget.

Szónok!

Megállítják. Mindenki őt nézi. „Éljen a lógós”!

Szónok!

Összecsucsurosodott a szája egy ötmagánhangzós szóra, amikor a fejét belefeszítette a levegős utcának!

Szavakat huz alá öklével a diadalmas és hogy szükül belülről!

Akciót jelent a szeme pedig tömören összefogtak körülötte a házak már régvest dűlni kezdő potrohai. A karja utat mutat a flaster során, de megrögzött lába két ölelő kar között!

Hogy lötyög a teste!

És párázik ezer ember, megindultak a félnék ott-hontalanságok.

Kasztricsék beleütközött a forradalomba.

Halljuk a lógóst ordították.

Kasztricsék arcán régi helyére szaladt a sok ránc, belenézett a szemekbe!

Valaki őt is felkapta a vállára és Kasztricsékből kihördült a szó:

Keresztbe bicsaklottak az emberi sorsok testvér és tudod merészséged határát, sorsok egybeomlását egy karkitárás maximumában is torznak.

Bedugaszolódott az örökös ür és te mégsem érzed; Szabadság, a merész vonatkozásain is túl, akarat a végtelenségig, ma már nem szürkeség: egy teória. Hivatalnok zsakettben szoba diskurzus téma.

Akarod?

Nem napi kenyérbe boltozom féltésed testvér a Váci-utcán és az Amerikai uton, hanem felhajítom diszkoszom az ür meg a semmi egészségébe.

Hozzám emelni akaratlanságod és beöltözni vágyaid az én izmom már felhangoltságon is túl feszített maga emésztésébe testvér!

Kasztricsék kidülledt a tömegből. Valaki még utána ordította „Jól van testvér!” és Kasztricsék káromkodva befordult egy mellékutcába.

Mihályi Ödön

A SZEGÉNY TESTE

Carl Einstein

Berlin

I.

Csak nézem — egyre vénül.

Szürkén zuhog a test a záporon keresztül a falakba.

Villámot markol a kéz — a villám ott sötétlik

Az épületek görbült fáradtságán.

Lábam ráncain dudva nő,

A betegre duzzadt erek csupa agyonjárt út,

Székfolynak lassan az alkonyos mezőkbe.

II.

A fal melynek árnyéka felruház,

Száradtan széthasad.

Éhem zöldjét falja.

Rozsdás a levegő,

Mezők hosszán árnyékokat eszem,

Minden forrás kiszárad bennem.

III.

Eső fészül,

Kocsi kerget,

Rongyolt ruhám kutyák ijeszti.

Téboilyba rúgnak a házak

Romokon bukdaécsolok.

A sóhajtanal térbe

Takarékos szemek kihajítanak.

A test köde vékony —

Gurul a sikos utak felett,

Örjögő horizontok harmatoznak.

IV.

Nem áshatom el a kezeket

Kik adakozó erőszakkal

Felém szimatolnak.

Bőrömet sietve nyitják

Vizsgálni, nézni —

Honnan jöttem, mi az út.

Mit tudom én hová

Hová megyek.

Az éhség áthálóz.

Hajam — jó trágya a földnek —

Csak tüskés cserje.

A hold keskeny, csendes gyűrűs kezét ráz felém,

Megfizethetem a holdat?

V.

És így soványodsz.

Szagos felhőkbe sorvaszt a szél,

Gödrökbe ömlesz szét lágyan,

Görnyedten töltöd az éjt a hidak alatt.

Egyre messzebbre

Sietsz tölem.

Alig vagyok már.

Küldhelt pára.

VI.

Csúcsosan állok

Kék lábujjakon.

Levegő markol meg, duzzasztja ruhám!

Szél zúg a csillagokban.

Szédülök, reám zuhog.

Menj vele inkább, magamtól szabadult test.

Eiküldlek innen.

Majd elhanyaglasz

A levegőn s halkán imbolygó fák közt.

Majd elsiklasz

Az éltetőhöz.

Miért kiáltsz?

GYÁSZ

Senna Hoy

(Moszkva)

Mit ér, hogy éltem, éreztem, tudtam, arattam, vetettem
 — mindez mit ér, —
 Mikor — néhány perc — nem leszek többé s a világ
 — ki tudja — évezrekig él,
 Hogy gondolat izzik — nem én gondoltam, tettek
 lobognak — semmit se' tettem,
 Hogy kin korbácsol — nem engem tép meg, nevetés
 — csendül — nem én nevettem.
 S ha sirásóim pipázva vigan, tréfák között majd munkához állnak
 A végső eszmélés jegesre dermed — a végső vágy is
 kiálszik halkán;
 Gyászolok minden bűnt, amelyet még életemben el nem
 követtem —
 Gyászolok minden vágyat, amelyet csillapítatlan elmulni
 hagytam.

Szántó Ernő

MARCEL MARTINET
VERSEIBŐL

(Páris)

Harcolni még.

Otthagyd
 A műhelyt, az irodát, az épülő házat, a gyárat,

Földmives, te otthagyd
 A feldöntött két a barázdában,
 Az érett gabonát, a szőlőfürtöt a tőkén
 És a barmokat, melyek a legelőről feléd bögnek,

Kereskedőseged, te otthagyd a hölgyeket,
 A keztyűiket, apró üvegeiket, szoknyácskájukat,
 Orcátlanságukat, fennhéjzásukat,
 Elhagyd lekötelező mosolyodat,

Bányász, te otthagyd a tárnát,
 Hol fekete nyálkában kiköpöd a tüdődöt.

Üvegfüvő, te otthagyd a kályhák paraszát,
 Amely tévelygő szemeidre leselkedik,

És te katona, otthagyd a kaszárnyát, katona,
 A nyirkos udvart, melyen ácsorognak,
 A tompa életet,
 Melyben az ember alaposan elfelejti a mesterségét,
 Otthagyd a csapszék uccáját,
 A kantint, a céda lányokat,

Harcolni még.

Harcolni még?
 Otthagyd a livrét, otthagyd a nyomort?
 Otthagyd a szerszámot, amely a mesternek szolgál?

Harcolni még?

Bizonyára szépszakállu kenyéradó ellen,
 Aki félkeres a barlangokban,
 Béres, bérlő,
 És tanácsokkal etet
 És jócselekedetről
 Szaval a magzatának?

A hölgyek gavallérja ellen
 Aki megnyerő kereskedőmosolyodat
 Havonkint 100 frankkal fizeti meg,
 Midőn hevenyészett árut vásárol,
 Amilyent a padlásszobákban varrnak?

A bányarészvényes ellen
 És a kohótulajdonos ellen?

A szmokingos fiatal ember ellen,
 Akit azért szűltek a világra,
 Hogy a szalónok közepén pincéreket szidjon
 És a lányaiddal lerészegedjék,
 A borodtól, vincellér,
 A poharadból, üvegfüvő?

Azok ellen, akik a kaszárnyáikban
 Idomítottak, hogy védelmezd őket,
 Védelmezd a bőrüket és a vagyonukat
 Mikor a testvéreid csüggedten fellázadnak
 A bányában, a műhelyben, az épülő házakon,
 Munkás?

Szegény ember, harcolni még?
 A gazdagok ellen, az urak ellen.
 Azok ellen, akik a te részedet elfogyasztják,
 Azok ellen, akik az életedet elfogyasztják,
 A jóltápláltak ellen,
 Akik a fiaid részét és életét elfogyasztják,
 Azok ellen, akiknek hintójuk van
 És sok lakájuk és kastélyuk,
 A kerekeik besározzák a zubbonyodat,
 A kastélyaikat megbámulod a rácson keresztül,
 A lakájaik kigunyolják a köntösödöt,
 Harcolni még a kenyeredért?
 Azért, amit gondolsz, azért, amit érzel?
 A kicsinyeidért, a kicsinyeid anyjéért?
 Azok ellen, akik kiraboltak,
 Azok ellen, akik kicsufoltak,
 Azok ellen, akik bepizskoltak
 A részvétükkel, a zítókukkal?
 Szegény lesujtott, szegény félresodort,
 Szegény lázadó, harcolni még
 Azok ellen, akik a szegénység lelkét
 A lemondás szívét, a legyőzött szívét adták neked...?

Szegény, béres. munkás,

Velük, akik a szegénység lelkét adták neked,
 A gazdagokkal, az urakkal,
 Velük, akik a sztrájkoknál lövettek rád,
 Akik a béredből levontak,

Értük, akik a gyáraik körül
 Templomokat és korcsmákat építettek
 És hagyták, hogy a feleséged s a gyerekeid .
 Kenyértelenül sirjanak az üres szekrény előtt,
 Értük, akik a szegénység lelkét adták néked,
 Hogy továbbra is rajtad élőködjenek,
 És előkelő szívüket meg ne szomorítsa
 A hazájuk fájdalma,

Hogy az odaadással egészen megrészegítsenek,
 Szegény, béres, munkás,
 A gazdagokkal, az urakkal,
 A kitagadottak ellen, a leigázottak ellen,
 A testvéred ellen, önmagad ellen
 Mégy harcolni, harcolni!

Eredj!

A kongresszusaitokon megszorítottatok egymás kezét,
 bajtársak!

Egy vér, egy test.

Berlin, London, Páris, Bécs, Moszkva, Brüsszel,
 Itt voltatok!

A munkások egész népe itt volt;

A régi világ érezte már összefogott kezeitek durva és
 nyomasztó súlyát,

Reszketve, mert igazságtalansága és zsarnoksága fölött
 nehezelve fölzendült a jog és a szabadság hangja.

Ez tegnap volt.

A közösség építői,

Szabad és büszke és nyíltszívű lelkek,

Itt voltatok, őszinte fegyvertársak,

Egyévértékezve a közös ellenség előtt,

Tegnap.

És ma?

Ma úgy, mint tegnap,

Berlin, London, Páris, Bécs, Moszkva, Brüsszel,

Itt vagytok, a munkások egész népe itt van,

Igen, itt van az alázatosak népe,

A fecsegők és hitszegő testvérek népe.

Azok a kezek, melyeket megszorítottál,

Puskákat, lándzsákat, kardokat tartanak most

És ágyukat, mozsarakat, gépfegyvereket szolgálnak ki

Ellened!

És te! Neked is van golyószóród,

Neked is van jó puskád

A testvéred ellen.

Munkás, munkára!

Creusot-i vasöntő,

Előtted áll egy esseni vasöntő,

Óldd meg!

Szászországi bányász,

Előtted áll egy lens-i bányász,

Óldd meg!

Havre-i kikötőmunkás,

Előtted áll egy brémai kikötőmunkás,

Ólj és öljetek! Óldd meg! Öljetek meg egymást!

Munkás, munkára!

Ó! Nézd a kezeidet.

Ó szegény, munkás, béres,

Nézd a sulyos, fekete kezeidet

Mindkét szemeddel, mely gyöngye és gyulladt,

Nézd a lányaidat és fakó arcukat.

Nézd a fiaidat és vézna karjukat,

Nézd a megaláztatásukat,

És öreg feleségedet, nézd az arcát, —

Husz együttélt évetek arcát,

És szűkölködő testét és hervadt lelkét —

És még egyet,

Nézd, magad előtt — a tömegsirt,

A bajtársaidat, apádat, anyádat . . .

És most, most,

Eredj! Harcolj!

Reiter Róbert

MAXIM GORKIJ

A kereszül-kasul forradalmi proletársajtóvá
 avatott, de évtizedek óta a mérsékelt demokráciával
 kacérkodó burzsoá-újságok szép szavakkal emlé-
 keznek meg a Lunacsarszky-vonatról, amely fényes
 szimbolumként száguld a sötétségbe, hogy vilá-
 gosságot terjesszen. Az orosz proletárság százfélé-
 dacoló, szívósan szép, bolond ereje szabaddá töri
 az új kultúra mesgyéit is és Gorkij az ötvenéves,
 üzött, újra élő, makacs forradalmár tizenkét mil-
 lió rubelt kap könyvek kinyomatására, terjeszté-
 sére, az a Gorkij, aki csuf meneküléseiben is min-
 dig látta és várta a mai Mát, amelyben a prole-
 tariatus győzni fog, csak azért, mert nem fog vi-
 tatkozni ellenfeleivel, hanem szétzuzza őket. Gor-
 kij írói ereje, érettsége, hullámozása — az orosz
 szomorúságok vonzó, komor méltósága. Ez a kom-
 morság a leghatalmasabb fejlesztője a minden ha-
 zugságot magáról levedlő emberi öntudatosságnak,
 amely leráznán magáról a gazdasági fejlődéstől
 való függő helyzetet, a kommunista társadalom-
 ban keresi azokat a tömegeket, amelyek új vi-
 lágot, új életet, új pszihéket, új hidat vernek a
 külön-külön individuálistákkul szaladó, nekirugaszkó-
 dók alá.

A tizenkilencedik századbéli romantizmus
 első, nagy örültjeit a lelki finomságokkal, vágyak-
 kal, szenvedésekkel és apró gyönyörűségekkel teli
 mikroszkóp-művészek követték, kiknek írásait és
 őszintének vélt hangjukat vegyes élvezettel, fog-
 vacogással, gyönyörűséggel olvasták s a köteles
 tiszteletet megadó kritikai szalutálással fogadták,
 melyek nem is annyira kirittak, mint kijajongtak
 a folyton élő, konvenciót és megannyi képmutatást
 rejtő kritikátlanságból. Flaubertnek kellett jönnie,
 hogy a művészi szépet antik módra, tisztán, mégis
 minden szellemi nihilizmus nélkül lássa és írja meg,
 azokkal a titkokkal együtt, melyek az emberi lé-
 lek legmélyén rejtőztek s amelyekben sok oly vo-
 nás volt, hogy azokra már fel lehetett építeni az
 új kor pszihéjét, az embernek minden tragikus

akarataival, derült és egészséges életprincipiumu továbbmozgásával. A romantikusok vagy például az egyetlenegy uralkodó gondolatot sem adó Dickens a művészt mindig különválasztották az embertől s gondolkodásuk eredőjében volt valami a fél ember puritánságából, legalább is abból, ahogy az élet örömeivel vagy szenvedélyeivel szemben állottak véralakukkal, világnézetükkel, sokszor émelgős érzelmességükkel és sekélyes izlésükkel. A régi anakoréták életét élő Flaubert és a példátlanul munkás Zola könnyítették meg az írók munkásságának társadalmi és politikai szerephez jutását, de különösen Zola, kibén a cselekvő ember olyannyira összeforrott az írival, mint az elméletet teremtő az alkotóval. Ha az elmélet nem is győzhetett, a Rougon—Macquart-ciklus mégis teljesen szakított a volt világgal s a meglévő, stabilis életet visszatükröző világ helyébe egy folytonosan életet végigélő világot adott, melyben minden ember annyira ember és annyi életmennyiség, mint amely mértékben szolidáris a rohanó életakarattal, nemcsak annak végtelenbe folyó tett-mámorában, hanem vértmozgató s végtelen lehetőségeit is szépek látásában. Ebben a magát folyton ujjá teremtő élet-adásban találkoznak Zola és Dosztojevszki. A sokféle élet oly szintézisét adja a Karamazov is, a *Germinal* is, hogy a látszólagosan egymásba ütköző ellentétei éppen úgy nem ellentétek, mint ahogy az őserdő vagy a tenger végtelensége is teljesen egyforma s minden gondolatnak valósági szögébe megtörő, színönim érzéseket ad. 1881. február tizenkettődikén temették el Dosztojevszkit s mikor a diákok gyászkozsja mögött a szibériai rab béklyóit és láncait akarták megsörgetni, akkor már Peskov *Alexej Maximovics egy folyamgözös könyhájában kukta volt, egy kiszolgált altiszt könyveit, Gogolyt és Nekraszovot olvasgatja késő éjszakákon át s valószínű, hogy élete, irodalmi szerepe ugyanakkor: dől el.*

Mert mit is csinált volna a jövőbeli író, akit Ivan Szmurij avatott fel romantikussá és lírikussá, holott realista volt s eredetisége erőszakosan fájdalmas ellentétekből alakult ki. A sors mely hosszú időn át a munkakerülők, a koldusok közé vezette sokszor nem juttatta egyébhez, mint egy darab rozskenyérhez és egy pohár pálinkához, teljesen belenyult zsenijébe, művészi természetébe s irodalmi nyelvét és technikáját csakhamar odafejlesztte, hogy erős akaráttal megírja a *Konovarovot*, a péklegény énjének minden különös sajátosságának önimpreszáriószkodását, mely a Huszonhat és egyben fájdalommá rándul, szerelmi élete minden meglepetésével. Mert Gorkij Maxim sohasem volt passzív lélek, élete minden örömtelenségét, szívhasogató nyomorát belerikoltotta a közérdeklődésbe s azok ríktó fájdalomával sirta magára a halhatatlanságot, mint vigasztaló perspektívát. S ezért van az, hogy írói ösztöne minden őshajlandóságával sem juthatott fel Csehovig és Korolenko, Patopenko vagy Andrejev Leonid is nagyobb költők, mert emberi mélyük őszinte zokogása nem csak egy percre kitörő őszinteség ölkelzése a nyomorultak felé. Univerzális szeretete, őszinte szánalma egyedül a Gord-

jejev Tamás című elbeszéléséből áramlik ki, de még itt is, mintha Victor Hugo bizarr fájdalmosságát rángatná felénk, ahogy Quasimodo szánalmas alakjában marionetté huncutkodik a bamba, állati embert. Mégis, amint szomorú embertestvérei felé hajol, az ijesztő Cselkaszhoz, a holdkóros Szerjoskához (Malva) a szegény Kuzmához a sok, régen gyűlö szomorúság szolidaritássá teremtődik benne és élete, idege, vére fatálisan követi korának epikus s egymás mellé dobott síró, jajgató, végtelen lelki finomkodásokra szomjas individuális zsonglörködését. Emberek események mindig csak alkalomak voltak számára, hogy magából mindent kivetítve, oly formát, oly tartalmat adjon nekik, amelyekben az önmaga életét szereti vissza.

Gorkij művészi fejlődésének megállapításához sok dolgot kellene megkülönböztetnünk. Először feltétlenül kutatnunk kellene, érzékeinek, szervezeteinek, lelkének az egyéni élet felé való törekvését, ahogyan serdülő éveiben az írást elgondolhatta, mint megtanulható mesterséget, ahol százan, meg százan túlkednek egy kis sikerért, a melynek szétaradó százfésésgében eligazodni vagy önmagára eszmélni nem lehet s mégis száz képet kell egyszerre látni, ezer lehetőséget... ebből egyet kiragadva, megrögzíteni, a szuverén érzés sugallta technika eszközeivel létté teremteni úgy, hogy annak keresztmetszete a sokféle élet konstitutív, új létté futó folyamata legyen. Kutatnunk kellene, mi volt az az erő benne, amelyért írnia kellett, remények, próbálkozások között... elhagyatva összetörve, lénye szép lehetőségeinek romján amit ő mégis művészetnek hitt s legegyszerűbb érzéseinek hozzákeverésével humánummá tükröztetett. Ez az eruptív erő több volt a dokumentummá bélyegezhető s Tolsztoj után már iskolázott hatású bátorságnál, mert az a maga alapvető motívumjában teljes párhuzamosan haladt a szocializmus fejlődésével, az Owentól Marxig eljutó és a tegnap társadalmát beható kritika alá vevő forradalmi szocializmussal s ezek a forradalmi gyökök alaposan rácsátolnak a burzsoázia esztétikusaira az elmúlt század Brunetiérejére, aki az orosz irodalmat «me.ő kölcsönzé»-nek jellemzi. És ha visszaemlékezünk írásaira, a Gordjejev Tamásra «Az anyára», vagy az «Egy őszi nap» című elbeszélésre, amelyekben nemcsak az ugynevezett életnek, de annak a gondolatrendszernek is szemlélője, amelyet az életről alkotott, akkor be kell látnunk, hogy eseményei képei mögött folyton felvetődő eszmék és kérdések már akkor megrázták az olvasók százazreit, amikor a tőkés termelési rend fellendülő korszaka teljesen elnyomta vagy a reformista jobboldalra szorította a proletáriátus diktatúrájából kánövö igazi szocializmust. Hogy miért nem lett a felhígított és a meghamisított szocializmusnak alapostola, arról a «Gyermekkorom» önéletrajza Gorkij legőszintébb, legszomorubb könyve számol be.

Ebben elfogadja, színezi, sőt tulozza is azt a szerepet, amit fiatalkorának nyomoruságos évei reádetemináltak s itt minden percben kikiáltja magából az énjévé élt életet Nisnij-Novgorodtól kezdve tobolszki csavargásáig ahogy a Volga kódébe me-

rül, majd a tenger zugásával van tele, később inni kényszerül s éppen Gly helyzetekbe kerül, mint Turgenyev «Füst»-jének Nyezdánova. Majd kukta lesz, később szakács, hogy rövid időn belül egy perceshez menjen második segédnek. Ebben az időben írta a Konovalovot, ezt a nagy érzékenységű, romantikusan őszinte novellát, melyben csak az a probléma lehetett Gorkij előtt: teljesen önmagában adni vissza azt az életet, mely nyomorusága volt, danse macabrevá rikácsolni, nihilizmussá analizálni és sablonos toporzékolással önjellemzésé zendíteni a pékműhely különben sablonos történetét. A «Gyermekkorom»-ban újra megelevenedik előtünk Konovalov hatalmas testű, nagy szakállu alakja, akit a lisztcsákókon heverő Gorkij néz, s aki végignyújtva a gyékényen, olyan, mint egy óriási tészta. Ebbe az óriási tészta, az orosz emberbe gyurta bele Gogoly a kora byronizmusából fakadó romantikus pesszimizmust, Turgenyev a nihilizmust s istentagadó komor, feketeinges orosz diákok, életunt diáklányok rajongva beszéltek Bakuninról, aki azt válsztotta jelszavául: «A rombolás szenvedélye teremtő szenvedély.»

A forradalmi diákok a balparti Hegeliánusok, tovább folytatták tulzott teóriáikat, földalatti pin-cékben városvégi házakban, de a Konovalovok felkeltek a gyékényekről s egy kicsit sáros csizmáikkal átugorva voltot, jelent, ezek a pékműhelyek savanyu kovászos, erjedő levegőjében elsápasztottak, szembenéztek a jövővel. S Gorkij álmai nem hazudtak: «A hajnali szürkület első világossága, megmutatkozott a szürke égen és bepillantott a lisztporréteggel bevont szelelőlyukon.»

Kázmér Ernő

TÖMEGKULTURA — TÖMEGMŰVÉSZET

A feudalista-kapitalista világrénd felbomlása utolsó stációhoz érkezett a 19. század második felében. A társadalom osztályokra és rétegekre szakadt nemcsak gazdaságilag, hanem szellemileg is. A közös, egységes hit és egységes szociális szellem régen megbukott, ami addig összetartotta, egységessé tette a kulturát. A fejlett, előljáró kultúra is kiváltságos osztályok kezébe jutott. Az egész kultúra: a művészet, a tudomány és a filozófia is, teljesen elszakadt a tömegektől, a tömeg érzéseitől és eszméitől. Elvesztette egyetemességét: individuális lett. A tömeg teljesen távol állott, értelmetlenül és idegenül, a filozófia, a tudomány, sőt a művészet problémáitól is. A tudománynak éppen csak a technikában hasznosított eredményeiről vehet tudomást (akkor is csak pusztán tudomás, nem megértés), egyébként a tudósokat és filozófusokat furcsa, világtól elszakadt excentrikus lényeknek érzi. A tömeg még Edisonról talán tud valamit, de mondjuk Curjené asszonyról, Rutherfordról, Heydről vagy Boutroux-ról nem is hallott. Le nem is hallhatott: ideje, lehetősége nem

maradt a tanulásra, olvasásra. Művészetben még rosszabb a helyzet. Festményeket, zenét, irodalmat művészi módon felfogni és őszintén élvezni tudni, ez a tömeg előtt teljesen ismeretlen dolog. A mai korunkban minden igazi kultúra csak egy elenyésző kisebbség szellemi birtoka volt. Ha valaki a tömegből hozzá akart férközni, el kellett hagynia a tömeget és neki is elszigetelt individuummá kellett változnia. De a nagy tömegnek ehhez az elkülönüléshöz sem módjuk, sem kedvük nem volt. Beérték hát (mert beérették velük) ennek az individuális kulturának valami olcsó, hamisított kivonatával, művészet helyett moslékkal. (Nem kell éppen a kuplékra, a zagyva operettek, ponyvaregényekre és olajnyomatokra gondolni a mai színház, átlagirodalom és tárlatok sem jelentenek sokkal magasabb nivót.)

Az új társadalom, amelynek most küszöbén állunk, felszabadítja és felszínre hozza a tömegeket. A felszabadult mérhetetlen erők és energiák egyensúlyba jutva és teljes hatóerejüket kifejtve, új, egyetemes kulturát fognak létrehozni. Ez az új kultúra egész biztosan újra csak kimagasló, teremtő egyéneket fog formát kapni, kicsúcsosodni, de az is bizonyos, hogy ez a kultúra az egész társadalommal szellemi közösségben lesz és a tömegekkel szoros kontaktusban marad, mert hiszen a tömeg fog benne megnyilvánulni, a tömeg lelke fog neki életet adni. Az individuális kultúra helyébe a tömegek kulturája lép, az egyéni művészet helyébe a szociális művészet.

Milyen lesz ez a tömegkultúra, ez a tömegművészet?

Nagyon tévednek azok, akik a feleletet nivókülönbségek bekapcsolásával akarják megállni. A mai individuum nem szállhat le a mai tömegek nivójára, ez kétségtelen. De a fordítottja sem történhetik meg: a tömeg sem emelkedhetik fel az individuumok kultúrszintjére. Nem mert «magas» neki, hanem egyszerűen azért, mert neki a mai individuális kultúra nem kell, idegen tőle, semmi köze hozzá. És így, mivel a mai egyéni szellem és tömegszellem két különböző, heterogén dolog, magától értetődik, hogy a két szellem nivójának kiegyenlítésére (az individuum 50 százalékot le, a tömeg 50 százalékot felfelé) gondolni is képtelenség és nevetséges. Nem. Nem a «nivók» fognak kiegyenlítődni, hanem az egyén és tömeg szelleme fog eggyé válni egy új hit erejében. Az egyén, mint egy szeparált rész, el fog tűnni, termékenyülve és termékenyítve fog beleölelkezni a közös egyetemes szellembe. Az egyén, ha jajgatni fog, nem a magánosságát, nem a társalanságát jajgatja, hanem a tömegek fájaldalmát, az emberiségét; ha örül, az univerzális tömegöröm fog áradni a torkából. Nem lesz magas nivó és nem lesz alacsony nivó, egyetlen és hatalmas művészet lesz, amelyet mindenki egyformán megért, mert mindenki önmagát fogja érezni benne.

II.

Hogy a tömegművészet lehetőségét és kialakulását hogyan kell elképzelni, arra a kultúra tör-

ténete már több példát mutatott. Az egyik a görög művészet Perikles koráig, a másik a középkori keresztény művészet. És mind a kettő nyilvánvalóan bizonyítja azt is, hogy az individualista és szociális művészeteket összehasonlítva, szó sem lehet közöttük értékkülönbségről, nívókülönbségről. Ha lehet, akkor is inkább a tömegművészet javára. Mert a tömegművészet erkölcsi ereje és értéke mindig messze felülmúlja az individualista művészetét.

A görög művészet egységes szociális erejét az erős nemzeti és vallásos érzésnek köszönheti. (A vallásos és nemzeti érzés náluk majdnem egy és ugyanaz volt.) Ezt a közös vallásos szellemet propagálta, testesítette a görög művészet és így az a tömegszellemmel mindig szoros együttlésben tudott maradni. Nem volt görög, aki ne tudta volna megérteni a drámákat, a szobrászatot és az irodalmat és aki nem azonosította volna magát az azokban kifejezett eszmékkel.

Ennek az azonosságnak, a művészet ilyen erős szociális jellegének megvolt a külső megnyilvánulása is a görögöknél. Az ó-görög soha se hangsúlyozta egyénné a művészeit: például nem különböztetett meg szobrászt és kőfaragót, mert akkor szobrász és kőfaragó egyformán művész volt. Nem volt külön szépművészet és népművészet, a kettő egy volt.

A keresztény művészet még szélesebb, hatalmasabb néptömegeknek a szellemét fejezte ki, mint a görög. Mert a görög ugyan befelé szociális egység volt, de nacionalizmusban elszigetelve. A kereszténység azonban a félvilágot összefogta egyetlen internacionális szellemben. És a keresztény vallás sokkal jobban belenyúlt az emberi életbe és lélekbe, mint a görög. A görög vallás egyszerű volt és nyugodt, a keresztény szenvedelmes és fanatizmussal teli. Alkotásai nyugtalanabbak, mint a görögé, nem olyan kiegyensúlyozott de szuggesztívebb és monumentálisabb is. A görög vallás egy tiszta higgadt létszemlélet volt a keresztény metafizikai, egyoldalú és erőszakos. Ezért a keresztény művészet sokkal kimondottabban vallásos művészet, mint a görög. A keresztény szellem a tömegeket is jobban tudja szuggereálni és éppen azért a keresztény művészet és filozófia ideális egység és univerzális, korlátokat ledöntő tömegnyilvánulás. Egyetlen nagy egység ez a kultúra, dacára annak, hogy szigorubb kasztokra, egymás fölé helyezett kizsákmányoló rétegekre nem oszlott úgy a társadalom soha, mint a kereszténység uralma alatt. Hitben és szellemben azért közös volt a pápa és kolduló barát, császár és az utolsó jobbágy pária. Filozófiájuk egy volt: a vallás, művészetük egy volt: a vallásos művészet.

Még sok példát kereshetnénk, hogy megbizonyíthassuk: a tömegművészet egyetlen feltétele — az egységes hit. Ezt látjuk nemcsak a görög és keresztény művészetből, hanem a hinduk és kínaiak hatalmas és mély, szociális kulturájából is. És bizonyíthatjuk ezt negatívumokkal is: a művészet szociális szelleme együtt bukik a vallásos szellemmel. Ha a hit bomlani kezd, a művészet natura-

lisztikus-impresszionisztikus individualizmusba zül-lik. Így volt ez a görögöknél Periklestől, a keresztény népeknél a korai renaissancetól kezdve és a mult században keleten is: a japánoknál.

Erősen hangsúlyozni kell: szociális művészet kialakulásának első és főfeltétele valamely tömeg hitkialakulása, a tömegek gazdasági helyzete, felszabadultsága vagy kizsákmányoltsága ebben a kialakulásban csak másodrendű szerepet játszik. A keresztény és buddhista szellem produkálta eddig a legszociálisabb művészeteket, noha a kereszténységnek és a buddhizmusnak a társadalmi a lehető legkizsákmányoltebb, leghierarchikusabb berendezésű.

Es mégis, éppen ezért is, a kommunizmus társadalmától hatalmasabb és univerzálisabb tömegművészetet és tömegkulturát várhatunk minden eddiginél. Mert ebben az új kulturában egy erős új hit, új avllás fog találkozni a felszabadult tömegek felszabadult erejével.

A vallások lényege: hit egy tökéletes emberi életben. Ez a hit vezette az embert a kőkorszakból, a mai kulturáig, kulturlehetőségeikig, ez a hit a gerince a keresztény és a buddhista vallásnak is. De a keresztény és buddhista vallás ezt a tökéletesült életet a metafizikában, a földön kívüli világban ígéri, hogy itt a földön anná türobbe, kizsákmányolhatóbb maradjon a tömeg.

Az új rend új vallása, — nevezük ezt most tudatos szocialista világszemléletnek, a tökéletes életet a földön mutatja meg, a földre ígéri, nem a földön tulra. Es a felszabadítással minden lehetőséget megad ennek a tökéletesült életnek az elérésére. A felszabadult erők összehatva és egyesülve erre fognak irányulni, ezt fogják valami egyetemes egyirányúsággal valósággra váltani. Es az új hittel új társadalommal ki fog alakulni egy soha nem sejtett magasságu új szepkultura és népművészet, amely mellett minden eddigi eltörpül és megsemmisül. De ez az új kultura nem eltorzított és megnyomorított egyedekből összeprésselt gigászi holt piramis lesz, mint a mögöttünk hagyott keresztény kultura, hanem a kéz kézbe fogott körbenálló szabad és önmagát tudó egyének céltudatos akaratával épült emberközösség eleven öröme.

Hevesy Iván

A MA folyóirat

április hó 8. és 9-én tartotta meg első propaganda estéit a Medgyaszay-színházban. A nagy érdeklődésre való tekintettel az első két előadás programját folyó hó 15—16-án megismételjük. Szakszervezeti jegyek Szoc. diákok direktóriumában Üllői-ut 1. félemelet; a többi jegy a MA szerkesztőségében IV., Váci utca 11/b. félemelet kapható.

A MA KÖRÉBŐL

Mult számunkban jeleztük, hogy újból megindítjuk a háboru alatt betiltott TETT-et. A TETT első száma már el is készült, amikor az események nagyrészt fölöslegessé tették megjelenését. A TETT-et, melyet tisztán társadalmi propagandára szántunk, nem indítjuk meg. *de kibővítjük és kéthetenként jelentetjük meg a MA-t*, irodalmi, képzőművészeti és társadalompolitikai tartalommal. Mint eddig is ezután is, a meggyarapodott lehetőségekhez és eszközökhöz mérten a forradalmi állandósításáért, az új, bensejében átférmálódott embertípusért, a kollektív individuumból fogunk harcolni. Lapunkban állandóan helyet adunk az egész világ legújabb forradalmi művészi és társadalmi törekvéseinek. Kiállítási helységünket megnagyobbítjuk s a legújabb magyar erők mellett már a közel jövőben kiállítjuk az új képzőművészetek bécsi és berlini reprezentálóit.

Az új irányok felé hajló fiatalság részére festőiskolát szervezünk Uitz Béla vezetésével.

Irodalmi, festészeti, zenei, építészeti, színházi és társadalmi szemináriumokat rendezünk, melyek során a forradalmi magyar és külföldi irányokat fogjuk kritikával és vitával ismerletni és magyarázni.

Legújabb törekvésű bel- és külföldi könyveket, műlapokat, albumokat és egyéb reprodukciókat adunk ki. Ezeknek és a legújabb külföldi könyveknek és sajtótermékeknek eredményes és koncentrikus propagálására speciális könyvkereskedést szervezünk.

Hetenként kétszer irodalmi, zenei, tánc, színművészeti és társadalmi estéket rendezünk internacionális műsorral. Az első előadások f. hó 8. és 9-én lesznek a Medgyaszay Színházban este 6 órai kezdettel. Részletes műsor a színlapokon. Nagy sikerrel megkezdett vidéki propaganda matinéinkat folytatni fogjuk és reméljük, hogy még az év folyamán sorra járhatjuk az összes nagyobb vidéki városokat.

Az aktivista előadásokat megtartjuk, az előadás helyéről és idejéről a lapok útján értesítjük olvasóinkat.

Felhívjuk az irodalom és művészet barátait előfizetésre és pártoló tagsági jegyek váltására. Az előfizetési díj egy évre 60 K, félévre 30 K, negyedévre 15 K. Pártoló tagsági díj egy évre 100 K.

A pártoló tagsági jegyek birtokosai a tagsági jegy érvényességi időtartama alatt külön előfizetési díj nélkül kapják lapunkat, évenként egy művészi értékű műlapot kapnak ajándékkul és kiállításainkat ingyen látogathatják stb., stb.

A „MA” könyvei:

- A „MA” első lírai antológiája** (György Mátyás, Kassák Lajos, Komjádi Aladár, Lengyel József verseiből). Ára 5 korona. Amatőr kiadás eredeti metszettel, az írók aláírásával, ára 10 korona.
- Garda József**: Valaki játszik velük (dráma) ára 2 korona.
- Máczka János**: Agitációs füzetek a Színpadért ára 1 kor. 50 fill.
- Szélpál Árpád**: Tüntetés (versek) ára 3 kor. 50 fill. Amatőr 10 kor.
- Barta Sándor**: Vörös zászló (versek) ára 4 kor. Amatőr: 10 kor.
- Kassák Lajos**: Éposz Wagner Maszkjában (versek) ára 3 korona.
- Kassák Lajos**: Isten Báránycái (három egyfelvónásos) ára 3 korona.
- Kassák Lajos**: Életsiratás (novellák) ára 5 korona.
- Kassák Lajos**: Khalabresz csodálatos pupja (novellák) ára 9 korona.
- Máttis Teutsch János**: Linoleum albuma, száz számozott példány. Ára 30 korona. Amatőr példány merített papíron, a művész sajátkezü nyomásában és kézírásával. Ára 100 kor.
- Kahána Mózes**: Univerzum (versek) ára 4.50
- Guillaume Apollinaire**: Kubizmus című festészeti tanulmánya. Ára 2.50.

Die AKTION könyvei:

- Eine Anthologie** (1914–16) ára kötve 8 korona 60 fillér.
- Jüngste tschechische Lyrik** ára kötve 8 korona 60 fillér.
- Gottfried Benn**: Fleisch (versek) ára kötve 8 korona 60 fillér.
- Theodor Däubler**: Der Hahn (versek) ára kötve 8 korona 60 fillér.
- Franz Jung**: Opferung (regény) ára kötve 8 kor. 60 fillér.
- Ferdinand Hardekopf**: Lesestücke. Ára kötve 5 kor. 80 fillér.
- Carl Einstein**: Anmerkungen. Ára 5 kor. 80 fillér.
- Ludwig Rubiner**: Der Mensch in der Mitte ára 7 kor. 20 fill.
- Alexander Herzen**: Erinnerungen. Két kötet ára kötve 33 kor.
- Der Rote Hahn** (könyvsorozat 1–12 számig) Tolstoj, Büchner, Dohm, Viktor Hugó, Otten, Sternheim, Ferdinand Lassalle, Mehring stb. verseiből, novelláiból és tanulmányaiból. Füzetenként 2 K.

Der STURM könyvei:

- Herwart Walden**: Tanz der Töne (kotta) ára 6 korona 60 fillér.
- Herwart Walden**: Einblick in Kunst (64 reprodukcióval) ára 11 korona.
- Herwart Walden**: Gesammelte Schriften. Ára 5 korona 50 fillér.
- August Stramm**: Du (szerelemversek), ára 6 korona 60 fillér.
- Paul Scheerbart**: Glasarchitektur (tanulmányok), ára 4 korona 40 fillér.
- Peter Baum**: Schützengrabenverse. Ára 6 korona 60 fillér.
- Adolf Knoblauch**: Die schwarze Fahne. (regény) ára 4 korona 40 fillér.
- Hermann Essig**: Überteufer (dráma), ára 5 korona 50 fillér.
- Hermann Essig**: Wetterfrosch (elbeszélés) ára 5 korona 50 fillér.
- Sturm-Bücher** (sorozat 1–14. sz.-ig): **August Stramm** kis drámái, **Lothar Schreyer**, **Peter Baum**, **Aage von Kohl**, **Adolf Behne** stb. munkái, füzetenként 2 korona.
- Sturm-levelezőlapok** a legújabb francia, angol, orosz, német, spanyol és olasz művészek képeinek és szobrainak reprodukcióival. Ára darabonként 50 fillér. Az egész sorozat 75 darabból áll.

Megjelenés dátuma 1919. április 10. — A lap minden cikkéért a szerző felel.

Felelős szerkesztő és kiadó: KASSÁK LAJOS.

Nyomatott Elek-Várnai könyvnyomdájában, Budapest. IV., Régi posta-utca 3.

FOLYÓIRAT 1918 SZERKESZTIK K

ica 11/b.) és a zeneakadémia

aték.

J. Haasenclever verseiből.

ház tagja : Ujvári Erzsébet Tüntetés című

Arpad verseiből.

Világszemlélet.

RÉSZ.

őadására.

teremben a forradalmi munk

Herc. György

Te tudad ezt, magányos Ember!

pyramisodik a XX. század

ost rálok a Halál.

gre füstölt a Nyomor.

titz.

életet, erőt és örömeiket himnuszolnak,
ha visszalátod az apádat és elnevezsz az any
mert a család szent nekikényelmesével aka
ha fellázítod a tanáraidat az öntudatlan (?)
az anyád cselédeit a hajnaltól alátok őrzöngés
ha az anyádat fellázítod az apád ellen s
a visító gyermekszobából és a hűzős konyh
ha az apádat fellázítod az igábakényszerült
hogy 40 éves korában tüdővészben és becs
a nővéreidet a vérbajos nevelőnők hisztériái
és az eszükből kiálló az életstandardba
ha a barátaidat kilopod a hegyekbe s a bár
méhében megformálod nekik a magukbarop
ha a mérnököket megvarázsolod, hogy tág,

a kőműveseket, hogy lopva még szélesebbre
széles, higénikus utcákat hasítsanak és kerte
az orvosokat, hogy beszéljenek „Nekik” a ti
az ügyvédek, hogy a hullaszagu tárgyalóte
párhuzamot menydörögjenek a rablóg

a vegyészeket, hogy ne új nitroglicerineken,
kancsukázzák véresre a bitang eszköket,
a vasutasokat, hogy dűbörgő acélhordák h
reflektorjait építsék be a vérbe és új
a parasztokat, hogy ne földeljék be a füli
akaratos pózzal szemem röhögjék a pez
legközelebb újra kilovagolnak a határol
a hivatalnokokat, hogy az orrukkal ne gyalu

s Valamennyit, hogy egy reggel égő öklök
mindent formáljanak a megváltó éhűkh
hallgassanak, aki megint agyalágyult cs
tömeg méltóságával judáskodik az orru
Ember, ha ezt teszed, Testvérem vagy,
üdvözöllek a Földön.

ATTAK

Mégis nekidülledten a hideg késének
álljunk hát
és ha volt lábunk eddig járt uton kényelmes
kövesedjünk most az ucca kövéhez.

Van két karunk
testünkről fityegő kanál
és piócák sárga emeltyűje eddig,
most akaratunk kivetett pányvája legyen
szeszölőszinegnek is jó erős kötél.

És legyünk vérünknek expresszvonatja
páncélautó a lefonnyadt husunk
gépteggyergolyók zsinórja a belünk
tűdünk sikollyal tele arzenál
most!
most!
nekifeledkezett.

És lehetünk rongyok vagy dögök a dögön
és kimérhetik majd pár garasért a husunk
vagy rámeszelhelik házuk falára
beoltott hitünk kifolyó skarlátját
mégis...

KÖR

NY. 1919. MÁJUSI SZÁM

FOLYÓIRAT 1919. MÁJUSI DEMONSTRATIV KÜLÖNSZÁMA
SZERKESZTIK KASSAK LAJOS ÉS UJTZ BÉLA BUDAPESTEN

85

BORTNYIK SÁNDOR: METSZET.

KÖSZÖNTÜNK EMBER A FORRADALOMBAN!

ÁRA 1 KORONA

S a két összetalálkozott ember tavaszi kedvekkel nyugtoggatta ki a lépjeit.

Kerekek és szíjak körtánca. Grotteszk mértani ábrák egy nyughatatlan zsonglőr kényekedvén. Minden a helyén. Tavasz van. S a keresztűvegeken bekacsint a nap, mint egy maroknyi lámpás nehéz, gyapjaszra hizott kódkón át.

A gyár.

Ott görbült a csámpás asztal fölött. Két sovány válla végtelenül kiszurt a fehér zubbony alól s háromszögű fejében nagy kérdőjeleket állítottak föl az ezres tételek.

Egy lakkos körmű ellenőr aranyokat tornyozott a háta mögött.

Néha hangosan felnevetett az egyik.

Néha nyelve botlatlan elkáromkodta magát a másik.

Ez a gyár.

Az üvegfalon túl, mint valami roppant akváriumban gubancolódozt a mozgás. A minias kópadión nagy, fekete gépek ültek szörnyetegesen. Morogtak tengeremély morgással és garmadás profitot köpködtek távoli célok felé. Nekivetőkötő emberek fűzes vasrudakkal emeltyűztek jobbra-balra. Néha megállottak, mintha a szabad áprilisi terület után akaródzna a vérük, de szabadulól kedvüket egyszerre lecsapolta a rémület.

— Hány óra?

— Mozogni! Mozogni!

— Isten, a derekam!

Az ellenőr derűsen átgurult a fülkén. Az ajtóból:

— Elsejére szímetet adott az igazgatóság!

Keményen egyesnesbe józanodott:

— Elsejére?

Egy nevetős vörös fölt táncolt felé a gépek közül:

— Irnok ur, a röpiratokat!

Két szögbe épített fal egészen eltakarta a merszük.

— Elsején felénk fordítjuk az idők arcát!

Ordító papírfutárok csavarogtak be a zakatoló sűrűbe. Néhol ijedten a semmibe ejtették őket, néhol örömsen a magasságokba pöznazták. De igazánból már semmi sem volt a helyén. Mozgás a mozgásért. S az innen és túl összetalálkozott a közepén.

Ilyen a gyár.

A vaksi lépcsőházban nekiszéleskedett a nővérenek.

— Engem vártál?

— Ha láttad volna... Sirt... Sirt! Sirt!!

Süketen megvetette a vállát.

— Hagyd ott őket az anya kedvéért!

— Te is?

A lány szemei égetően átparasztaztak a sötétben:

— En?

— Már te is...

Rikaton közékük falazott a csönd.

— Elmész?

— A holnap az enyém!

A lány hangja még egyszer belakéselt az estébe.

— Holnap...

Laposan a fogai között visszadobta:

— Holnap!

Bent arukodón elsavanyodtak egymástól.

De senki se reagált. A szoba benne csendesedett a mindennapiságban.

Kis öccse az ajtóig utána lopakodott.

Visszalökte. Ráfördította a kulcsot.

A reggeli szelek nedvesen orrbacsapták

— Mi? Hogy ki lesz az erősebb?

A zöldbodoros tér unottan ráástit.

Csakazértis keresztül gázolta.

S az első utcából szembe pánthikáztak a májusi szekerek. Nagy

vörös kokárdák égtek a lovak nekiszegett homlokán s a kocsisok deszkányi mellén is égett a vörös jel.

Aztán mások táncoltak vele szemben.

Mások dobogtak utána.

És megint.

— A nagy ünnep!

A lányra gondolt. S a fölhabzott ucca játszott szegényke fejével.

A vér! A vér! Ennyire dusan és elevenen még soha nem érezte a

vérét. Ha most valaki ellene ugrana?! A kövek aláztatlan a talpai

alá hajoltak s az emberek jelentősen ráköszöntötték ünnepi kalapjukat.

A telep felől hajcsáros botokkal, hangosan és kipuposodott zse-

bekkel áradtak be a csoportok.

Rávigyorogtak. S akarha virágot dobáltak volna felé, vissza-

nevetett.

Az egyik utcakeresztben, mintha horogra akadt volna.

Vörösen legyökeredett.

Katonák. Csattogón masiroztak. Az utolsók megerszékedett vállá-

ról nehéz, otromba acélszövek gukkerozták az eget.

Valahol kölyagos dalárdisták indulókat környikáltak.

Egyszerre, mintha a vére zudult volna ki a száján:

— Éljen a forradalom!

A vonagló utca lázasan visszabugyborékolta:

— For-ra-da-lom!

Késéllé és zuhogón egy hang:

— Szét! Oszolni!!

Érezte ez a gyújtópont.

— Éljen a forradalom!

A tömeg visszhangosan szétröccsent.

Valaki nyakonkapta.

Sikamiosan kiverekedett. És ej. A kavarodás részegen előbbre

gombolyította.

Biztos cél felé rugtatta magát.

S körülötte minden elvesztette a fejét.

A házak kiejtették vén üvegsemeiket.

A villamosok lajtárosan napra fordították a hasukat.

Egészen odáig.

S a csámpás ajtó ijedten beszakadt vele.

— A forra-da-a-lom!!

Megtorpant.

A lány meztelenre verlen visított:

— Uristen!

Az arca vérzett s az eleven színek fölcsatornázták a dombos

mellet.

Az ember előbbre botlott:

— Te... lány!

Meztelen testére visszakapkodta a rongyait:

— Az utcára! Az utcára!

Nem fogta föl az értelmét. Hatalmas piros-sárga tömbök ködöz-

ték a szemeit. Kitárult:

— Szép vagy!

A lány libabőrösen a sarokba szűkölt:

— Aruló!

Elévetette magát:

— Szép vagy! Szép vagy! Szép vagy!

A lány tajtékosan, mint a vihar:

— Lator! Lator! Lator!

Két piszkafa karja ajátatosan felívelt:

— Add nekem a melled!

Alázatosan, mint a macska egészen a lábaihoz kuszott:

— En még... még soha se! Soha még, soha!!

Kint örültesen fölhasant az utca.

A szomszédban falak omlottak le dübörögve.

Ügyes mannlicherék belepontosztak a kaoszba.

S valaki mindent alhatón:

— Jezus! A gyerekeink!

Kilógó szemek egy pontra, a lány tomporán örülten összekacsin-

tottak. Tüzesen fölhasadt a szája:

— A-a...

S ekkor egy megfódult sulyok halálosan arcbacsapta.

Vonitva fölvergődött.

A feje csodálatosan elferdült.

S most vakon neki:

— Kölessz!... Azért is kölessz!!!

A lány csupa-körömmel a szekrény mögült:

— Dögölni!

Rávetette magát.

A pocsfás földön hemperegtek, mint a kigyók.

— Kölessz!... Kööl-lesz...

Aztán már csak a lány birkózott. Egy percig. És győtesen fel-

nyújtózt.

Az ablakból le, ahol táncolt a pusztulás:

— Testvérek, az életért!

Valamit még magára kapott s keresztül vagott a gátakon.

Ezren! Tizezen! Utána!

S a lemészárolt utcákban ujra tengerré bódult az akarat.

Kassák Lajos

MESTEREMBEREK

(1916)

Mi nem vagyunk tudósok, se méla aranyzáju papok és hősök sem vagyunk, kiket vad csinadratta kísért a csatába s akik most ájtultan mevernek a tengerek fenekén, napos hegyeken és a ménkövert mezőkön szerte, szerte az egész világban. A kék firmamentum alatt most bitang vérben furdének az órak... De mi már távol vagyunk mindentől. Ülünk a sötét berkaszárnyak alján szótlanul és teljesen, mint maga a megbontatlan anyag. Tegnap még sirtunk s holnap, holnap talán a mi dolgunkat csodálja a

század. Igen! Mert a mi csunya, tömpe ujjainkból már zsendül a friss erő, s holnap talán már áldomást tartunk az új falakon. Holnap azbesztből, vasból és roppant gránitból életet dobunk a romokra s félre az álmodekorációkkal! A földvilággal! és az orfeumokkal! Hatalmas felhőkarcolókat épíftünk majd és játéknak az Eifel-torony mását Bazalt talpu hidakat. A terekre u mithoszokat zengő acéliből s a döglött sinekre üvöltő, fűzes lokomotivokat lökünk, hogy ragyogjanak és fussak be a pályát, mint az ég szédületes meteorjai. Uj színeket keverünk s a tenger alá új kábeleket húzunk és megejtjük az érett, pártalan asszonyokat, hogy új fajtát dajkáljon

[a föld s örüljenek az új költők, akik az idők új arcát énekelik előttünk: Rómában, Párisban, Moszkvában, Berlinben, Londonban és Budapesten.

FIATAL MUNKÁS

(1919)

Hozzád beszéllek, aki nem vagy több és nem vagy kevesebb nálam, akit embernek mintázlak, bár értelmetlenül duzzogsz s hetenként hat napra felismerhetetlené mázól a gyárak piszka. Kidoigozott kezemet beleteszem a kidoigozott kezébe. Testvér!

Mi az erő fia vagyunk.

Elválaszthatatlanul egyik vagyunk az úrben, mint a vándorló meteorok és a kicsépellt buzaszemek.

A lávázó vér kovácsol minket össze.

Sohse kérdeztem hány éves vagy, mi a neved, honnan gombolyított a sorsod?

Ha összebukkanunk sohse csodálkozom, hogy szöke vagy barna a színed. O mi értjük egymást rettenetesen.

Véietlenek és évszázadok hiába spekulálnak velünk.

A hidak alákn hevernek.

Hidak örömmel kölykeznek nekünk hidakat,

s a leszámolás bizonyosságával teleéptített a homlokunk

s tudjuk, vérünkben dolgozik az igazságtevés órája

és tudjuk, csak a mi romhólasunkon követhetik fel az új falakat.

Aranyat fényt és meletet préseltek belőünk.

De mi hiszünk a felásított kapakban és a szabad utak lehetőségében

a szabad mezőkön.

Az utcák keresztjein ismertelek meg
A kidobottság nyirkos ege alatt, az idétlen szerelkezéseknél, a kenyér-
telenségben, az iskolakerülésnél, az olcsó tolvajkodásoknál,
amiknek rádkovászolódtál az árnya
s most sötét bélyeggel a homlokodon mindenáron indulni akarsz.

Indulni akarunk a magas föltesen.
Lent eszelősen összemosakodtak a partók
De mi ismerjük a célt.
Hitek máglyáznak
Máglyák énekeinek.
Cél! Cél!
Az élet boldog zászlói játszanak a perspektívában.
Ó, megtalálhatal fiatal testvérem.

Kasák Lajos

PRÓZA : 5

(1917)

A gépek nyakán fehetlenül lógtak a szjak.
A pékek asztalán földig kelt a kenyér.
A fáradt izmokat keményre feszítette a főkavart vér.

Búcsúztak. Kemény husu asszonyok roskadoztak a lábuk elé.
Es hiába.
Hiába.

Az országutak ölekezésénél folyton nőtt a hullámsz.
Énekeltek. Sirtak.
Mini Jézushoz siető búcsúsok zászlót vittek, de kék helyett vörössel
szíjazták magukat.
Elő! egy széles mellű legény új jövőt ígért.

Szenvedünk!
Mindegy!

Lassan a város ele értek
Fájós szemű testvérekkel találkoztak. Megcsókolták egymást
Egy csomóban hömpölyögtek
S a nap mint egy kidobott szív csurgott le rájuk a magasból

Mészárosok kezéből földre esett a bárd. A közbüri újdiében kezét
ránta a kerék alá.
A sarkon egy vak koldus könyörgött.

Szépiátó!

Egy pihenő fő oldalába szúrt a sátor hat szöge.

Az utca tulsó végéről gátba övekesedtek a rendőrök
A menet megállt.
Hívólyek saáján szörögtek a kardok.

Kutyák!

Valaki egy nyomorékot dobott az ellenőr lova elé.
Rátaposott.

Csak a mivertünk!

Szemük vadul az ágyuk alá gyűjtött. Kezük öklöbe szorult, hogy szinte
tájt a hák.

Le vele!

Egy sárga kő felhasította az ellenőr mellét. A lova megugrott. Aztán
vad ramodással a hidnak vetette magát.
Egy öreg asszony kéakló szájjal kaparta a földet.

Egymásba menekült villamosok.
Egy ember fejét ketté nyitotta a roló. A másik újdiében kiköpte a
nyelvét.

Az emleletek folyosón asszonyok a mellüket tépték.
Az ablakokból elő gyerekeket dobáltak a rendőrök kardja hegyére.
Egy gyűlványon, szelszakadtan az éjbe röpült.
A házak sebes szemű újdielen kivörösödtek.

Ditak!

Előre!

Vitte őket a halálukkal utolsó kívánsága.

Jövelen!

Az utcára dobott anyák a kanális gőze főle ölték melegedni.
Létsz gyermekek futkostak sirtak. Diés koppant a homlokukra. Folyt a
vérük és a testük egészen megkönyvült.

Egy konok miniszter az echelyre lépett.

Mit akartok?

Kenyeret!

Eleg volt!

Valaki a lovagóba lért.

A kapuból megint a tönveg főbe ugráltak.

Üné!

Újabb száz torok néma maradt. Újabb száz szem pattant az ég felé.
Szagos testü magvették jötték a helyükbe.

A kaszárnya tetejéről a géplégyver vöröses pettyezte a legjamborabbak
testét.

Az utcák szomorú kiartusai a földön hevertek.
A szagos szalonokban sirtak az orbátlányok.
Valakin közt a veszteség. Egy szobor selyen véreire borapta a vállait.
Egy ember gyomrából poklokat ást a lópaták nyoma.

A másik letépett fülcimpát morzsolgat
Egymásra dobált hallottak.

Este.

Es mindenütt . . . mindenütt egig törő lánggal virrasztanak a fekete
oszlopok.

PRÓZA : 10

(1919)

Barna szalonban a lányok fáradt combja az ágy felé hajlik.
De szemük az öklükkel nyitódik.
Mert ők, akik az asszonyok között egyedül mertek az életükért felelni.
Érzik már, hogy a fák és az erdők ölelésére indultak az emberek.
Es ők csak nevető szájak. Gerincük a föld felé hajlik.
Valakinek görcsbe rándult a teste.

Karom szagos olajág volt s most egyedül sirtak.
O az, kinek nagy sárga kékék szakadtak a korból. Fölfált. Nézzétek,
mellem szécsre pattan ha férfit látok, mégis öröme hívom.
Es én?

Vörösré szakadt a földöm, hogy mindig forró legyen a szám. Most ki
segít, hogy a napra dobjam?
Testünköt hiába rakjuk párnának.

Ha a férfiak szeme elé értünk, utálatukat dobálják felénk.
Csak a gyerekek látnak szentnek, nagy sírók szájjal megköszönik a
testünk.

S mi ágyba gyöngyítjük karunkat.

Miért?

Valaki észével az elégedetlenségükre világított.

Mert láttuk az otthoni.

Ha égő szemünket a házak fölé dobtuk, szeretettel verte vakká az
anyánk.

A férfiak gyerekeket örltek ránk, hogy mindig a pihenést várjuk.
Most élni akarunk.

S mégis csak szomorú szemünkkel puhítjuk a tenyerünket, a férfiakból
várjuk, hogy erős melllel értünk veredjenek.

Hiába mert ők minden utat maguk alá tolnak. Az ő karjaik már ta-
lálkoznak az országok határán.

Es az asszonyok. Erejüket a gyerekek felér homlokára rakják. Sirtak.

De mi már cimberig kinezünk magunkat.

Mi, szomorúság helyett az elégedetlenséget adjuk a lányoknak.

Ne várjuk, hogy a férfiak emeljenek az okosságra.

Ne csak a párunk megértő füleit legyünk.

Karunkat dobáljuk a napra, mert erőnk csak a teremtésnél mérhető
össze.

A betegek gyógyítása helyett agyunk minden munka elé gépeket do-
báljon, hogy az emberek a napba fűrődjenek.

A házak elé parkokat toljunk az utak négy felé nyílására.
Asszonyok.

Ha a férfiak megállnak a teremtésüknek örülni, a mi lábunknak nincs
pihenése, mert a gyerekek erejüket fölünk kívánják.

Könnyező mellünk gyujtsa égőre a szemünk.

Anyák tesznek

Anyák.

Es a gyerekek a mi testünkől hordják széjjel az örök elégedetlenséget.

Ujvári Erzsé

A GYÜLÖLET ÉNEKE

(1918)

Hallod?

a hajnalokban gyilkos harsónak bögnék harangok bitorolják a teret
kék tavak megfertőzve énekeinek és vesztelen hűvölenek a mágiák!

látod?

a dinamitos gázajonnettes arénák vonatokra lesnek — a csupa-
jó mellek hervadtan lógnak az asszonyokon — a generálisok
reumás lábszárait vértől híznak a vörös sávok s a téboly koponyá-
kat robbant!

testvér!

aki a rónák tenyerében érett esztusokkal sebez a kövér vetést
tudd meg, hogy a halált aratod bronzos arcod veritékével!

aki a süket municiógyárakban acéllal birkózol tudd meg, hogy
minden egyes srápneltől és gránáttól a hazugság barrikádjá hízik!

aki terhesméli kaszárnyákban morzsolod az életet tudd meg
(régí korcsmai bicskázáskor részvélet injekciótól a sebekbe) test-
vért gyilkoltál!

aki a kórházak férges ágyain mákba csorbult nyelvvel döglődöl
tudd meg, hogy kanálisan rothad a fiad és tudd meg, azt is hogy
koronás ringyó lett a lányod!

testvér!

tudom — reggel nedves ízü erdőkben vagy metropoliszok veriték-
kes masszái között nem szomorkodol fegyvertenült kezeden —
még annyira sem mint a mészárszékek előtt keserű vér szagában
a megriadt barmok.

tudom — este vérző csillagok között hörgönyöznek a szemeid és
sohasem vered a melled és sohasem ásd az arcudba mind a tíz
körbödöt s az agyadon nem hőköl a rémület — semmi — a
tunyasságon rágódol mint abrakukon a fáradt barmok.

testvér miért nem gyüölöd magad?!

TERHES HAJNALBAN

(1918)

Prostituált sikkatok zokognak
legyilkolt földek vergődnek a kétségbeesés az univerzum és az agónia
ideges tempójában
akik türelmen hidak alázatán a házak megvakult szemein dobni a rémület
s a reggelben rekedt szíreknak hörögnek

ember! ember! ember!

bárgyu falvak hasáinak a pocsolókban és véres reflektorok viraszla-
nak a térben!

a partok kicsorbulnak s a legázolt horizonton türelmetlen vírek áradnak
dalolva!

katasztrófák lanyáznak a mélységben s a letérdelt házak között drome-
dár börtönök legelnek!

ember!

örömök ízével köszöntél az oceanok a gleccserek és szavannák elé te
vigasztaltad a rettegő erdőket a bányászai tavak elborult szemét
és te hozsanzátad az asszonyt meri áldott volt az ő méhének
gyümölese

azán köre törted a térdeidet és vérszegény imák csurogtak a szádból
az oltárok megdőbbsentek a kocsisok átkai véreire marták az eget
s ezer és ezer testvéred sírva zarándokolt a szomorúsághoz

azán roskadvá cipelled a tested az utak rémülten menekültek a hidak
a köbven elvesztették a partokat és elmerültek hőkölyve dadogtál
s a szemedben rőt mécsesét gyújtott a halál

ember!

ember!

ember!

boldog mezők hevernek valahol!

Reiter Róbert

UNIVERZÁLIS

(1918)

I.
Légtelen légye idehaza kolosszusaink építette a pénz
Az idegen vére mérget gyűjtött az erekbe,
lelketlen lelke befelé fordította jóca-száját

lerongyolt létezők
lerongyolt ördögének
éjtéli korcsmája ez a mostan.

II.

A vörösség nyomán,
melynek utja nyomor és osztály
én megragadom el-elduguló fületeket,
halljátok!
vizet öntök tályogkóros szemeteikre,
lássatok!

Ablakot!!
Itt vasbagyúlnak az eszmék
de elfül az ember:
Ablakot! Ablakot!

III.

És tudjátok meg
az ember a Minden.
Kit tette narkotizál bűvös ólmával a Réz.
bomlások mérget ülteti a világtalajba.
Ki megállítja szemét kicsiny holnapok ái-perspektíváján:
nem viszi tovább az új Botlásnál.

De ki üstökén ragadja a végtelent,
és fizikába szögi az Istent:
bonthatatlan tömeget visz az Új Élet felé,
hol minden rész az Egész
és végtelen-pólusaiba gyűl minden átem.

IV.

A vörösség nyomán,
hol utak tárnak vér és vas erején
én ablakot nyitok:
Ember.
Kit szívénrag a Faj ondok fekélye,
Kinek vörös gyílokka új rombolásra veri vérért
a burzsoá-tuberkulózis,
Kivel sárt nyafatnak isten-nyavalyák:
egészség egy van
Univerzális.

Kahána Mózes.

FIATALEMBER

(1918)

én a 15.000 évnélküli életet, a 20 éves életedet rakétként,
de ezzel nem mondom, hogy lányveti, becsületét vagy valami más iz-
gés lelkiismeretgyulladási
fejeat ugorj a 6-ik emeletéről.

De ha késő este kiszédül az utcokra
a vilánykörtés cellakból
vagy a műhelyek gazdas karmaitól,
vagy akár a föld alatt szagúldó villamosok légtéke melől
s polucióz brömmel kivezeli a korzók gép-
fégyvezetni valón nyúlás emberkioszába — sárga
görbült szilampák szalmányalábokat kvarcol-
nak rád — off
vagy a bordélyviskók vörös diványain tüől-
től az életet, hős
vagy a vén, kerítvő kenyszereketl jóvendőbeli anyósd csöndes
— a sápkóros lánya köré a mindennapos pórköszörel.
— lány, látom a negyzetnyi falak közt a rossz tüdejé fölővált a var/génes
életének

s a kapuzáju Nember.
SÁRGA KONTRASZT!
s te elhiszed, hogy élet!
Milyen rohogni való ez, fiatalember,
fiatalembert! fiatalember!

Mert neked sohasem mondták meg, hogy a munka nem erény
neked azt sem mondták meg, hogy a tested legjobb életed
a jog bátorságával csakányozd magad alá a dolgokat,
— az ember is csak barátság vagy ellenszéria —
neked nem mondták meg, hogy ki az a minden-mindegybe narkotizáló
Anatole France,

s a Többi,
hogy ők építkeznek benned és formálnak marionettes típusba
talán nekik se tudottan (?)
hájhasu akardok alá.
Neked nem mondták meg, hogy ki az a céludatos mérőföldes tényér,
aki líla nyavalygások elől simogatja kelté a drapériákat a (szeszü) szin-
házakban
a moziban az „erkölcs diadalát” plakátolja a bamba házmesztér s
az anyák eszébe
s amelyik a szentimentalizmus millió képeslapjával (röpirat!)
környálgazza holdkórosra a varrólányok és a jórua henteslegények életét.
Neked semmit sem mondanak meg,
téged hagynak: ó szent szabadság!

Te, aki a belváros errekös himjei s a tórdög bokák nőstényei közt
vagy a külváros csatorna körü szemétdől a megadnak a szeszü szin-
házakban
fiatalembert, te nem tudod, mi az élet,
AZ ÉLET!

Az élet a többités
az akárhöl feltérebélyesedés
az akárhöl notábazendülés
a hét vasárnapos hét
a nevetés, az ököl, a közel meszei,
Szocializmus, Anarchizmus, bitós halál,
Értem! Értem? Értem!!!

És most képzeld mindehez a vizeket,
de mindenütt, mindentől a földön:
erezősök kedve pirosba szedti a levegő ragyogó testét,
képzeld a zöld mezőnyel
metszetes testü atlétaik gukkanásig feszítik a mellőket,
hogy elsőnek roskadjanak a cölörök elé,
képzeld el, hogy ottmön lések a tág, natalmas homlokú kórházak,
a horizonton egyszéges gyerekek sikoltoznak a kilométeres hullám-
vasútlakon,
a hegyekből felrakatják a fémháras lányok szabadult élete,
a világ vacsoráján senki sem marad éhes
és mindentől felzendülnek a hegedők,
a parkokban pozna legények és nevelő lányok vitatkoznak a Mindentől,
és senki sem kéri: miért, hogy löbedurrantsa magát!

Fiatalembert, ha nekem hiszel, tudom, szemétdőlnek a bőlcsék és a
józanok.
de én, aki átfertemgti éjszakákon s parázs testvéreim
közt veretkezésel viz alá gyilkoltam magamban a művészt, a poétát,
— hogy esztázis letjevetés —

atát szőnyegezek átéd.

KI VAGY?

(1918)

ha ember és kőgörd még nem drótosodtak vigasztalanra,
ha a föld, az aszanyok és a könyvek becsületet sürgönydötja vagy,
jól vezetni, kálizsesehő acél, de öntudatos, akaratos ököl is,
negatívumokhoz s pozitívumok lesújtó keresztmetszete,
ha nem vagy mégsem a könyvek elősdije
s fejedben még nem orkeszterkedik sem több, sem kevesebb,
mint zsendő fiatalágod markáns örömbé, kevésbe sajdulás,
ha a eskőbáncos eszedet, még nem verték el klasszikus kulturák elő-
aggott maszlagai.
de a mai festők sem, akik ép a 66.000-ik krisztusproblémát
s az óreganyok csampás teáskannáit lesztik vászonra,
a burnót eszű tudósok, akik ökönyagypofával a szene-gambiai legyek
bélaszáról köteleznek,
ha nem hiszel a költőknek sem, akik ma,
1918 véres hasábjában és tegnapi és holnapután
és valahányszor nincs mel zabálnok,

Az utcák keresztjein ismerielek meg,
A kidobottság nyirkos ege alatt, az időtlen szeretkezéséknél, a kenyér-
telenségben, az iskolakerülésnél, az olcsó tolvajkodásoknál,
amiknek rádkövászolóidott az árnya
s most sötét bélyeggel a homlokodon mindenáron indulni akarsz.

Indulni akarunk a magas föltésen.
Lent eszelősen összemosakodtak a parkok.
De mi ismerjük a célt.
Hitek máglyáznak.
Máglyák énekelnek.
Cél! Cél!

Az élet boldog zászói játszanak a perspektívában.
Ó, megtalált hatal testvérem.

Kassák Lajos

PRÓZA : 5

(1917)

A gépek nyakán tehetetlenül lógtak a szíjak.
A pécek asztalán földig kelt a kenyér.
A fáradt izmokat keményre feszítette a főlkavart vér.

Búcsúztak. Kemény husu asszonyok roskadoztak a lábuk elé.
Es hiába.
Hiába.

Az országutak ölekezésénél folyton nőtt a hullámszék.
Énekeltek. Sírak.
Mint Jézushoz siető búcsusok zászót vittek, de kék helyett vörössel
szíjazták magukat.

Első egy széles mellű legény új jövőt ígért.
Szenvedünk!
Mindegy!

Lassan a város elé értek.
Fájós szemü testvérekkel találkoztak. Megcsókolták egymást.
Egy csomóban hőmpölyögtek.
S a nap mint egy kidobott szív csurgott le rájuk a magasból.

Mészárosok kezéből földre esett a bárd. A közsörüs ijedtében kezét
rakta a kerék alá.
A sarkon egy vak koldus könyörgött.

Széplátó!

Egy pihenő ló oldalába szúrt a sátor hat szöge.

Az utca tulsó végéről gátba cövekesedtek a rendőrök
A menet megállt.
Hüvelyek száján csörögtek a kardok.

Kutyák!

Valaki egy nyomorékot dobott az ellenőr lova elé.
Rálaposott.

Csak a mivérünk!

Szemük vadul az ágyuk alá gyűjtött. Kezük ökölbe szorult, hogy szinte
fájt a hús.

Le vele!

Egy sárga kő felhasította az ellenőr mellét. A lova megugrott. Aztán
vad iramodással a hidnak vetette magát.
Egy öreg asszony kéktűlő szájával kaparta a földet.

Egymásba menekült villamosok.
Egy ember fejét ketté nyitotta a roló. A másik ijedtében kiköpte a
nyelvét.
Az emeletek folyosóin asszonyok a mellüket tépték.
Az ablakokból élő gyerekeket dobáltak a rendőrök kardja hegyére.
Egy gyár üvöltön, szétszakadtan az égbe röpült.
A házak sebes szemei ijedten kivörösödtek.

Diákok.

Előre!

Vitte őket a haldoklók utolsó kívánsága.

Jövőért!

Az utcára dobott anyák a kanális gőze fölé ültek melegedni.
Lázás gyerekek futkostak, sirtak. Utás koppant a homlokukra. Folyt a
vérük és a testük egészen megkönnyült.

Egy konok miniszter az erkélyre lépett.

Mit akartok?
Kenyeret!
Elég volt!

Valaki a levegőbe lőtt.
A kapuból megint a tömeg közé ugrottak.

Ósd!

Ujabb száz torok néma maradt. Ujabb száz szem pattant az ég felé.
Szagos testü magvetők jöttek a helyükbe.

A kaszárnya tetejéről a gépfegyver vörösré pettyezte a legiámborabbak
testét.

Az utcák szomorú krisztusai a földön heverték.
A szagos szalonokban sirtak az örömlányok.
Valakin kitört a veszttség. Egy szobor tetején véresre harapta a vállait.
Egy ember gyomrából poklokat ásit a lópaták nyoma.

A másik letépett falcimpát morzsolgat
Egymásra dobált hallottak

Este.

És mindenütt . . . mindenütt égig törő lánggal virrasztanak a fekete
oszlopok.

PRÓZA : 10

(1919)

Barna szalonban a lányok fardai combja az ágy felé hajlik.
De szemük az öklükkel nyitódik.
Mert ők, akik az asszonyok között egyedül mertek az életükért felelni.
Erzik már, hogy a fák és az erdők ölelésére indultak az emberek.
Es ők csak nevető szájak. Gerincük a föld felé hajlik.
Valakinek görcsbe rándult a teste.
Karom szagos olajág volt s most egyedül sírok.
Ó az, kinek nagy sárga kékék szakadtak a karjából. Földlált. Nézzétek,
mellem sebesre pattan ha férfit látok, mégis örömré hívom.
Es én?

Vörösré szakadt a tudóm, hogy mindig forró legyen a szám. Most ki
segít, hogy a napra dobjam?

Testünköt hiába rakjuk párnának.
Ha a férfiak szeme elé érünk, utálatukat dobálják felénk.
Csak a gyerekek látnak szentnek, nagy sírós szájjal megköszönik a
testünk.

S mi agyba gyöngöztük karunkat.
Miért?
Valaki észével az elégedetlenségükre világított.
Mert láttuk az otthoni.
Ha égő szemünket a házak fölé dobtuk, szeretettel verte vakká az
anyánk.

A férfiak gyerekeket örltek ránk, hogy mindig a pihenést várjuk.
Most élni akarunk.

S mégis csak szomorú szemünkkel puhítjuk a tenyerünket, a férfiakról
várjuk, hogy erős mellett értünk verekedjenek.
Hiába mert ők minden utat maguk alá tolnak. Az ő karjaik már ta-
lálkoznak az országok határán.

Es az asszonyok. Erejüket a gyerekek fehér homlokára rakják. Sírnak.
De mi már emberig kintozunk magunkat.

Mi, szomorúság helyett az elégedetlenséget adjuk a lányoknak.
Ne várjuk, hogy a férfiak emeljenek az okosságra.
Ne csak a párunk megértő füle legyenünk.
Karunkat dobáljuk a napra, mert erőnk csak a teremtésnél mérhető
össze.

A betegek gyógyítása helyett agyunk minden munka elé gépeket do-
baljon, hogy az emberek a napba fűződjenek.

A házak elé parkokat toljunk az utak négy felé nyílására.
Asszonyok.

Ha a férfiak megállnak a teremtésüknek örülni, a mi lábunknak nincs
pihenése, mert a gyerekek erejüket tőlünk kívánják.
Könnyező mellünk gyújtsa égőre a szemünk.

Anyák leszünk
Anyák.
Es a gyerekek a mi testünkől hordják széjjel az örök elégedetlenséget.

Ujvári Erzi

A GYÜLÖLET ÉNEKE

(1918)

Hallod?

a hajnalokban gyilkos harsonák bögnék harangok bitorolják a teret
kék tavak megfertözve énekelnek és veszteten tüvöltenek a máglyák!

látod?

a dinamitos gázás bajonettes arénák vonatokra lesnek — a csupa-
jó melék hervadtan lógnak az asszonyokon — a generálisok
reumás lábszárain vértől hiznak a vörös sávok s a téboly koponyá-
kat robbant!

testvér!

aki a rónák tenyerében érett esztusokkal sebez a kövér vetési
tudd meg hogy a halált aratod bronzos arcod veritékével!

aki a süket municiógyárakban acélal birkózol tudd meg hogy
minden egyes srappelittól és gránáttól a hazugság barrikádjá hizik!

aki terhesmehü kaszárnyákban morzsolod az életet tudd meg
(rég) korcsmai bicskázáskor részvétet injekciótái a sebekbe) test-
vért gyilkoltál!

aki a kórházak lérges ágyain imákba csorbult nyelvvel döglődöl
tudd meg hogy kanálisan rothad a fiad és tudd meg azt is hogy
koronás ringyó lett a lányod!

testvér!

tudom — régei nedves izü erdőokban vagy metropoliszok verité-
kes masszái között nem szomorkodol fegyvertenőt kezeden —
még annyira sem mint a mézszárszékek előtt keserü vér szagában
a megriadt barmok

tudom — este vérző csillagok között horgonyoznak a szemeid és
sohasem vered a melléd és sohasem ásd az arcodba mind a tiz
körmödet s az agyadon nem hőköl a rémület — semmi — a
tunyaságon rágódol mint abrakukon a fáradt barmok

testvér miért nem gyűlölsz magad?!

TERHES HAJNALBAN

(1918)

Prostituált siktörök zokognak
legyilkolt földek vergődnek a kétségbeesés az univerzum és az agónia
ideges tempójában
aklok türelmén hidak alázatán a házak megvakult szemein doból a rémület
s a reggelben rekedt szirénák hörögnek

ember! ember! ember!

bárgyu fálvak hasalnak a pocsolókban és véres reflektorok virrasztanak a térben!

a partok kicsorbulnak s a legázott horizonton türelmetlen vizek áradnak dalolva!

katasztrófák tányáznak a mélységben s a letérdelt házak között dromedár börtönök legelnek!

ember!

örömök ízével köszöntél az oceánok a gleccserek és szavannák elé te
vigasztaltad a rettegő erdőket a bányászok a tavak elborult szemét
és te hozsánnáztad az asszonyt mert áldott volt az ő méhének gyümölcse

aztán kőre törted a térdeidet és vérszegény imák csurogtak a szádból
az oltárok megdöbentek a kocsisok átkai véresre marták az eget
s ezer és ezer testvéred sírva zarándokolt a szomorúsághoz

aztán roskadva cipelted a tested az utak rémülten menekültek a hidak
a ködben elveszítették a partokat és elmertültek hőkölve dadogtál
s a szemekben rótt mécsesét gyújtott a halál

ember!
ember!
ember!

boldog mezők hevernek valahol!

Reiter Róbert

UNIVERZÁLIS

(1918)

I.

Légtelen legye, méltatlan kolosszusaim! Éngyűlölte a pénz
de idegen vére mérget győzött az ereidbe,
lelkeden teke befelé fordította plóca-száját

Jerongyolt létezők
Jerongyolt ördögének
éjféli korcsmája ez a mostan.

II.

A vörösség nyomán,
melynek utja nyomor és osztály
én megragadom el-elduguló fületeket,
halljátok!
vizet öntök tályogkóros szemeitekre,
lássatok!

Ablakot!!
Itt vasbogyúlnak az eszmék
de elfúl az ember:
Ablakot! Ablakot!

III.

És tudjátok meg
az ember a Minden.
Kit tette narkotizál bűvös ólmával a Rész,
bomlások mérgét ülteti a világtalajba.
Ki megállítja szemét kicsiny holnapok ál-perspektíváján,
nem viszi tovább az új Botlásnál.

De ki üstökén ragadja a végtelent,
és fizikába szögi az Istent;
bonthatatlan tömeget visz az Új Élet felé,
hol minden rész az Egész
és végtelen-pólusaiba gyűl minden ütem.

IV.

A vörösség nyomán,
hol utak táruznak vér és vas erején
én ablakot nyitok:
Ember.
Kit szívénrág a Faj undok fekélye,
Kinek vörös gyilkokkal új rombolásra veri vérért
a burzsoá-tuberkulózis,
Kivel sárt nyalatnak isten-nyavalyák:
egészség egy van
Univerzális.

Kahána Mózes.

FIATALEMBER

(1918)

én a 15.000 évnélküli életet, a 20 éves életemet rakétázom,
de ezzel nem mondom, hogy lányért, becsületért vagy valami más iz-
igés lelkiismeretgyulladásiért
fejest ugorj a 6-ik emeletről.

De ha késő este kiszédülsz az utcákra
a villanykörtés cellákból
vagy a műhelyek gazdás karmaiból,
vagy akár a föld alatt száguldó villamosok légfékje mellől
s poluciók örömmel kivezelek a korzók gép-
fegyverezni valón nyálas emberkáoszába — sárga
görbült tvilámpák szalmanyalábokat kvarcol-
nak rád — ott
vagy a bordélyviskók vörös diványain üvöl-
töd az életet, a
hús

vagy a vén, kerítővé könszeredéftől jövődöbeli anyósod csaklándoz a
a sánkóros lánya köré a mindennapos pórköltőjével,
— sárga kontrasztot ott a lány —
lány, látom a négyzetnyi falak közt a rossz tüdejé fölfevisit a varrógépes
életének

s a kapuszáju Nember.
SÁRGA KONTRASZT!
a te elhiszed, hogy élet!
Milyen rohogni való ez, fiatalember,
fiatalember! fiatalember!

Mert neked sohasem mondták meg, hogy a munka nem erény,
neked azt sem mondták meg, hogy a tested legjobb életéért
a jog bátorságával csakányozd magad alá a dolgokat,
— az ember is csak barátos vagy ellenes matéria —
neked nem mondták meg, hogy ki az a minden-mindegybe narkotizáló
Anatole France,

s a Többi,
hogy ők építkeznek benned és formálnak marionettes típusba
talán nekik se tudottan (?)
hájhasu akarások alá.
Neked nem mondták meg, hogy ki az a céltudatos, mérőföldes tenyér,
aki lila nyavalygások elől simogatja ketté a drapériákat a jószagu szin-
házakban,
a mozikban az „erköles diadalát“ plakátolja a bamba házimesternék s
az anyák eszébe,
s amelyik a szentimentalizmus milliő képeslapijával (röpirat!)
ökörnyálazza holdkőrosra a varrólányok és a jóinu henteslegények életét,
Neked semmit sem mondanak meg,
téged hagynak: ő szent szabadság!

Te, aki a belváros errekciós himjei s a térdig bokák nőstényei közt
pélvészedtel
vagy a kultváros csatorna körü szemüdtél ki magadnak az asszonyt és
a kőbőszű
fiatalember, te nem tudod, mi az élet.
AZ ÉLET!

Az élet a labilitás
az akárhoz telterebelyesedés
az akármikor notábazendülés
a hét vasárnapos hét
a nevetés, az ököl, a közel messi,
Szocializmus, Anarchizmus, bírós halál.
Értem! Érted? Értem!!!

És most képzeld mindehez a vizeket,
de mindenütt, mindenütt a földön:
evezősök kedve pirosba zendíti a levegő ragyogó testét,
képzeld a zöld mezőnyöklét,
metszetes testű atléták pukkanásig feszítik a mellüket,
hogy eisöknek roskadjanak a célibírók elé,
képzeld el, hogy otthon üresek a tág, hatalmas homlokú kórházak,
a horizonton egészséges gyerekek sikoltoznak a kilométeres hullám-
vasutakon,

a hegyekből felrakétázzik a fehérhúhás lányok szabadult élete,
a világ vacsoráján senki sem marad éhes
és mindenütt felzendülnek a hegedűk,
a parkokban póznás legények és nevető lányok vitatkoznak a Mindenről,
és senki sem kérdezi miért, hogy főbedurrantsa magát

Fiatalember, ha nekem hiszel, tudom, szememrőlhörögnek a bölcsek és a
józanok.
de én, aki átfetregtél éjszakákon s parázs testvéreim
közti verekedéssel víz alá gyilkoltam magamban a művészt, a poétát,
— hogy eszközölj lefejtedek —

utat szőnyegezek eléd.

KI VAGY?

(1918)

ha ember és idegeid még nem drótosodtak vigasztalanra,
ha a föld, az asszonyok és a könyvek becsületes sürgönydrótja vagy.
fől vezető, kitűzsedő acél, de öntudatos, akaratos ököl is,
negatívumokban is pozitívumok lesújtó keresztmetszete,
ha nem vagy mégsem a könyvek elősdijsé
s fejedben még nem orkeszterkedik sem több, sem kevesebb,
mint zendülő fiatalágod markáns örömben, tevésebe sajdulása,
ha a csikótáncos eszedet, még nem keverték el klasszikus kulturák el-
aggott maszlagjái.
de a mai festők sem, akik ép a 66.000-ik krisztusproblémát
s az öregannyuk csámpás teáskannáit feszítik vászonra,
a burnót eszű tudósok, akik ökörnagyopofával a szengembiai legyek
bészaráról kötetelnek,
ha nem hiszel a költőknek sem, akik ma,
1918. véres hasábjában és tegnap és holnapután
és valahányszor nincs ml zabálnok,

Ököt köpköd a szájuk.
Énekük, mint fűfész riszálja a torkukra rakott vasal.
Százzer! Százzer!
Százzer kar, százzer ököl, százzer ívbe lendülő akarat.
Mintha a tenger sója kiszakadna a vízből
és egy-hatalmas tömeggé tornyosulna fel.
Mintha a levegő oxigénje egy-hatalmas tűzre oszlopulna le.
Százzer! Százzer!
Egy síkba célosult énség.
Százzer!
Es a rendőrfelvágó patái — mint az uccák tíró kövezelen —
tipornak át a behuzott fejeken.

Szilágyi Árpád

LIEBKNECHT HALÁLÁN

(1919)

Oh Embertiség! felnyitlak a szemek.
De az életék fényező Boldogság naphúze fejbe költimolt.
Ezernyi eszme-lámpás, kis agyák!
Rémület csigázta ezernyi szívet!
Nem bukkannak egymásra a vakító tizben.
Oh mért tettétek . . . mért?

Mit gondoltok? mit vágott a Halál a szemébe?
Anyát, testvért, hazát, jászföldet.

Vagy nyomoropocsolyából kímánkodott aszott karokat
Vagy verpacson taglózott ember-catákat
Vagy bőrtöndök felsápadó mártir-glóriáit.
Mit gondoltok?

Oh szabad-e még?
Szívek verző dalának padkás emelvényértől
Hozzátok kiáltani:
Zuzátok szét ti feltömrövelt erő-lavinák
Az életék szátfasodott kornadt fölgyekek,
De az emberiség völgyében forrásként csörtessetek.
Sujtsatok ti erredék vasmunkáin izmosodott karok,
Ágaskodjatok az nélet fölé.
Es benn a várakban vágódjatok szét az ölésre.
Oh, emberek.

Miriád életrobbanás ámoszférája az Egre préselte a lelkem.
Vigyázzatok!
A föld görcsösen tántorog.

ÓDA

(1919)

A vajtúdo világ forgatagában te teltlenül álló Ember!
Szemédre reméltként hisztia magát a Halál.
A kérdések már egyszer rég a földbe sohajtoztak.
Mért féltel valaszokkal kihátszolni a belétnocokosodott eddigéleteit.
A „se-nem, a se-igen” sürgeti rálok az omló világot,
Az idő tükrökénti kényszerített életek.
Zuhanó évek tömbje alól nem turhajátok ki még a hullánokat sem.
A jövő lámpás embere tán valaha rálok világot.

Én nem számlak, magányos ember.

Jól fitüteltek a kazánt, jól pörgetteltek az éteimasinát.

De, hajfátok?

Felsipolt a biztosító szerep.
Hiába veszték, elhunyhait már a tűz.

De a világekéményein az égve füstölgött a Nyomor.
Gözlethobben földokolva ásit mosti rálok a Halál.
Hullátok trágvázza a földet, hol pyramisodik a XX. század.

Te tudtad ezt, magányos Ember!

Herc. György

PROGRAMM

a MA folyóirat május 2-án (pénteken) este fél 7 órakor a Zeneakadémia nagytermében a forradalmi munkásság és ifjummunkásság részére rendezendő propaganda előadására.

I. RÉSZ.

Kassák Lajos : Forradalmi művészet.
Viktór Lajos : Kassák Lajos verseiből
Gellért Lajos : Verhaeren verseiből.
Barta Sándor : Verseiből.
Barsony Lajos : 1. Whitmann—J. Marx : Ifjúság és öregség.
2. Kassák—Schweitzer : Fiatal munkás (Dalok.)

Jegyek 2, 3, 4 és 6 koronás áron a szerkesztővezetőkben, a MA szerkesztőségében (Váci-utca 11/b.) és a zeneakadémia portásánál válthatók.

életet, erőt és örömeiket himnusznak.

ha visszatűd az apádat és elnevezsz az anyád fölött,
mert a család szent nekikétyelmessévei akarnak a keblükre zsinegelni,
ha fellázított a lamaradát az öntudatlan (?) judáskodásuk ellen,
az anyád cselédet a hajnalotti áliók dréjongs és az apád kéjenséggé ellen,
ha az anyádat fellázított az apád ellen s kiviszad
a visító gyermekszobából és a bizos konyhákból a napra,
ha az apádat fellázított az ígábhátyserzített élete ellen,
hogy 40 éves korában tudóvészben és becsületben el ne pakoljon,
a nővéredet a vétbajos nevelődnök hiszténát ellen
és az eszükből kioldozod az élestanardra rugódzó nyálas kedvtűket,
ha a barátaidat kilopod a hegyekbe s a bányák vörös
mélében megformárod nekik a magukbaroppánás,
ha a ménököket megvarázsolod, hogy tág, világos lakóházakat tervez-

a kóndvesséket, hogy lopva még szélesebbre malkerozzák az ablakokat,
széles, higénikus utcákat hasítsanak és keréket, tereket sovszegerzenek,
az orvosokat, hogy beszéljenek „Nekik” a tudás antihoxinjádtól,
az ügyvédeket, hogy a hullaszagu tárgyalótermekben
partizantot menydrögjenek a rablógylkos és a bankészvényes
között,

a vegyészeket, hogy ne új nitroglicerinmeken, elemiszterhamisítványokon
kancsukázzák véresre a bíhang eszükket,
a vasutasokat, hogy díhbörgő acélbordák helyett a kultúra dinamitos
reflektorjait építsék be a verbe és újságtalanba dagadt falvakba,
a parasztoikat, hogy ne földeljük be a fölket és az ablakukat s vad,
akaratos pózzal szemén röhögjék a pezsgős kedvtű földesurakat, ha
legközlelebb ujra kilovagolnak a halatörkba kölcösönt tervezni,
a hivatalnokokat, hogy az orrukkal ne gyalulják tikrósre a cégvezetők

s Valamennyit, hogy egy reggel égő öklökbe falkázzanak és mindent
mindent formálganak a megváltó éntűböz és senkire, senkire se
hallgassanak, aki megint agyalágyult csordának árverezi őket s a
kínog méltóságával judáskodlik az orruk alá
Ember, ha ezt tesszed, Testvérem vagy,
üdvözöllek a Földön.

Barta Sándor.

ATTAK

(1919)

Mégis nekedülledten a hűdeg késének
álljunk hát
és ha volt lábunk addig járt uton kényelmestkedő járásba lustulni,
kövesedjünk most az ucca követéhez.

Van két karunk
tesztürői figyelő kanál
és püdcák sárga emeltyűje eddig,
most akarának kiveteti pályavája legyen
akár közsühegnak is jó erős költel.

Es tegyük vétrinknek expressvonalja
páncslanó a lefontyadt husunk
érfütygyvergyók zsinórja a belink
rúdóink sikolyai keic arzenál
most!
most!
nekielédkezeten.

Es lehetünk rongyok vagy dögök a dögön
és kimerhetik majd pár garasért a husunk
vagy rámeszelhetik házuk falára
beolított hitünk kifolyó skarlátját
mégis . . .

TÜNETETES

(1918)

Az utcák keresztien százezer lerongyolt vonaglik.
Törtük tárnájából — hol a nyomorúság dinamitja robbant —
kibömbөн a hangjuk.
Mint éles kövek szaggatják a szürke lepedőt
és a csönd sötét posztóját, melyet rendőrfarkok
szabak föláják.

II. RÉSZ.

Uitz Béla : Képzőművészet és világszemlélet.
Bortnyik Sándorné : Szélpál Árpád verseiből.
Sugár Károly, a Nemzeti Színház tagja : Ujvári Erzsébet Tüntetés című
prozája.
Péri László : Reiter Róbert és J. Haasenclever verseiből.
Hammereschlag János : Orgonajáték.

ad fölött,
 nak a keblükre zsmegelni,
 judáskodásuk ellen,
 és az apád kéjensége ellen,
 iszed
 (kból), a napra,
 élete ellen,
 tletben el ne patkoljon,
 ellen
 rugodzó nyálás kedvtüket,
 nyák vörös
 banást,
 világos lakóházakat levez-
 zenek,
 málterozzák az ablakokat,
 ket, tereket csoszögezzenek,
 adás antitoxinjáról,
 tmekekben
 ltkos és a bankrészesvényes
 között,
 élelmiszerhamisítványokon

tyeltt a kultura dinamitos
 ágatlanba dagadt falvakba,
 lket és az ablakukat s vad,
 sgós kedvű földesurakat, ha
 rba kölcstünt tervezni,
 jkák tükrösre a cégvezetők
 parkettjét,
 be falkázzanak és mindent
 bz és senkire, senkire se
 ordának árverezzi őket s a
 k alá

Barla Sándor.

(1918)

kedő járásba lustulni.

Öklöket köpköd a szájuk.
 Énekük, mint fűrész riszálja a torkukra rakott vasat.
 Százezer! Százezer!
 Százezer kar, százezer ököl, százezer ivbe lendülő akarat.
 Mintha a tenger sója kiszakadna a vízből
 és egy-hatalmas tömeggé tornyosulna fel.
 Mintha a levegő oxigénje egy-hatalmas tűzzé oszlopulna le.
 Százezer! Százezer!
 Egy sikba célosult énség.
 Százezer!
 Es a rendőrlovak patái — mint az uccák tűrő kövezetén —
 tipornak át a behuzott fejeken.

Széplál Árvad

LIEBKNECHT HALÁLÁN

(1919)

Oh Emberiség! felnyitlak a szemek.
 De az elétek fényező Boldogság naptüze tejbe kótintott.
 Ezernyi eszme-lámpás, kis agyak!
 Rémtület csigázta ezernyi szivek!
 Nem bukkannák egymásra a vakító tűzben.
 Oh mért tettétek . . . mért?

Mit gondoltok? mit vágott a Halál a szemébe?
 Anyát, festvért, házat, játszótért.
 Vagy nyomorpcsolyából kiramánkodott aszott karokat
 Vagy vérpiacon taglózott ember-cafatokat
 Vagy börtönök felsápadó mártir-glóriáit.
 Mit gondoltok?

Oh szabad-e még?
 Szivek vérző dalainak padkás emelvényéről
 Hozzátok kiáltani:
 Zuzzátok szét ti feltömörült erő-lavinák
 Az elétek szálfásodott korhadt tölgyeket,
 De az emberiség völgyében forrásként csörtessetek.
 Sujtsátok ti ezredek vasmunkáin izmosodott karok,
 Agaskodjatok az itélet fölé,
 És benn a várakban vágódjatok szét az ölelésre.
 Oh, emberek.

Miriád életrobbanás atmoszférája az Egre préselte a lelkem.
 Vigyázzatok!
 A föld görcsösen tántorog.

ÓDA

(1918)

A vajudó világ forgatagában te tétlenül álló Ember!
 Szemedre rémületként visítja magát a Halál.
 A kérdések már egyszer rég a füleidbe sóhajtoztak.
 Mért féltél válaszokkal kihajszolni a belédmocskosodott eddigéletem.
 A „se-nem, a se-igen” sürgeli rátok az onló világot,
 Az idő tükröként kényszerült elétek.
 Zuhanó évek tömbje alól nem turhatjátok ki még a hulláitokat sem.
 A jövő lámpás embere tán valaha rátok világít.

Én nem szánlak, magányos ember.

Jól fittottétek a kazánt, jól porgettétek az életmasinát.

De, halljátok?

ad fölött,
 nak a keblükre zsmegelni,
 Judáskodásuk ellen,
 és az apád kéjencsége ellen,
 iszed
 tóból, a napra,
 élete ellen,
 illeiben el ne patkoljon,
 ellen
 nyugodzó nyálas kedvüket,
 nyák vörös
 banást,
 Világos lakóházakat tervez-
 zenek,
 malterozzák az ablakokat,
 ket, tereket sokszögezzenek,
 adás antitoxinjáról,
 rmekben
 ilkos és a bankrészesvényes
 között,
 élelmiszerhamisítványokon

Helyett a kultura dinamitos
 ságtalanba dagadt falvakba,
 ket és az ablakukat s vad,
 sgós kedvű földesurakat, ha
 ba kölcsönt tervezni,
 nyák tükrösre a cégvezetők
 parkettjét,
 be falkázzanak és mindent
 sz és senkire, senkire se
 ordának árverezel őket s a
 k alá

Barta Sándor.

(1918)

kedő járásba lustulni.

Öklöket köpköd a szájuk.
 Eneklük, mint fűrészes riszálja a torkukra rakott vasat.
 Százezer! Százezer!
 Százezer kar, százezer ököl, százezer ivbe lendülő akarat.
 Mintha a tenger sója kiszakadna a vízből
 és egy-hatalmas tömeggé tornyosulna fel.
 Mintha a levegő oxigénje egy-hatalmas tűzzé oszlopulna le.
 Százezer! Százezer!
 Egy síkba célosult énség.
 Százezer!
 És a rendőrlovak patái — mint az uccák tűró kövezetén —
 tipornak át a behuzott fejeken.

Széplpdí Árvada

LIEBKNECHT HALÁLÁN

(1919)

Oh Emberiség! felnyitlak a szemek.
 De az elétek fényező Boldogság naptüze fejbe kötintott.
 Ezernyi eszme-lámpás, kis agyak!
 Rémtület csigázta ezernyi szivek!
 Nem bukkannak egymásra a vakító tűzben.
 Oh mért tettétek . . . mért?

Mit gondoltok? mit vágott a Halál a szemébe?
 Anyát, testvért, házat, játszólét.
 Vagy nyomorpocsolyából kirimázkodott aszott karokat
 Vagy vérpiacon taglózott ember-cáfatokat
 Vagy börtönök felsápadó mártir-glóriáit.
 Mit gondoltok?

Oh szabad-e még?
 Szivek vérző dalainak padkás emeivényéről
 Hozzátok kiáltani:
 Zuzzátok szét ti feltömörült erő-lavinák
 Az elétek szálfásodott korhadttölgyeket,
 De az emberiesség völgyében forrásként csörtessetek.
 Sujsátok ti ezredek vasmunkáin izmosodott karok,
 Agaskodjatok az itélet fölé!
 És benn a várakban vágódjatok szét az ölelésre.
 Oh, emberek.

Miriád életrobbanás atmoszférája az Égre préselte a lelkem.
 Vigyázzatok!
 A föld görcsösen tántorog.

ÓDA

(1918)

A vajudó világ forgatagában te léttlenül álló Ember!
 Szemodra rémtüteként csitítja magát a Halál.
 A kérdések már egyszer rég a füleidbe sóhajtoztak.
 Mért léttél válaszokkal kihajszolni a belédmocskosodott eddigéletedet.
 A „se-nem, a se-igen” sürgeti rátok az omló világot,
 Az idő tükröként kényszerült elétek.
 Zuhanó évek lömbje alól nem turhatjátok ki még a hulláitokat sem.
 A jövő lámpás embere tán valaha rátok világít.

Én nem szánlak, magányos ember.

Jól fűtöttétek a kazánt, jól pörgöttétek az életmasinát.

De, halljátok?